

UCHWAŁY

Państwowej Komisji Wyborczej

**dotyczące wykonywania zadań przez obwodowe komisje wyborcze
ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz inne przepisy
związane z przeprowadzeniem głosowania**

(zbiór zawierający przepisy obowiązujące w wyborach
organów jednostek samorządu terytorialnego
w kadencji 2018-2023)

KRAJOWE BIURO WYBORCZE

esdruk.pl

PROFESJONALNA OBSŁUGA POLIGRAFICZNA

Druk i skład:

Drukarnia ESDRUK

ul. Grunwaldzka 207, 85-451 Bydgoszcz, tel. 52 581 09 81

www.esdruk.pl

SPIS TREŚCI

1. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 września 2018 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego zarządzanych na dzień 21 października 2018 r. (M.P. poz. ...)	4
2. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia z dnia 3 września 2018 r. w sprawie regulaminów terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie powołanych do przeprowadzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M.P. poz. ...) – <i>wyciąg</i>	28
3. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla męża zaufania (M.P. poz. 822)	31
4. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla obserwatora społecznego (M.P. poz. 795)	32
5. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie trybu i sposobu udostępniania oraz przekazywania, w trakcie głosowania, danych o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania w stałych obwodach głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzanych na dzień 21 października 2018 r. (M.P. poz. ...)	33
6. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 8 czerwca 2018 r. w sprawie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym (Dz. U. poz. 1232)	36
7. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie sposobu postępowania z kopertami zwrotnymi i pakietami wyborczymi w głosowaniu korespondencyjnym (M.P. poz. ...)	37
8. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 158, poz. 938 oraz z 2017 r. poz. 2468) – <i>tekst ujednolicony</i>	39
9. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 grudnia 2014 r. w sprawie spisu wyborców (Dz. U. z 2015 r. poz. 5) – <i>wyciąg</i>	40
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 lipca 2011 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach: do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (j.t. Dz. U. z 2015 r. poz. 1724 oraz z 2018 r. poz. 1434) – <i>wyciąg z tekstu ujednoliconego</i>	46
11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymagań w zakresie ochrony lokali obwodowych komisji wyborczych w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami (Dz. U. poz. 1152)	51

UCHWAŁA
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

z dnia 17 września 2018 r.

**w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania
w obwodzie dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach
organów jednostek samorządu terytorialnego zarządzonych na dzień 21 października 2018 r.**

Na podstawie art. 161 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. — Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349) oraz w związku z art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. z 2015 r. poz. 1438 oraz z 2018 r. poz. 130) Państwowa Komisja Wyborcza uchwala, co następuje:

§ 1. Ustala się wytyczne dla obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie dotyczące zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego zarządzonych na dzień 21 października 2018 r., stanowiące załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu.

Przewodniczący
Państwowej Komisji Wyborczej
Wojciech Hermeliński

Wytyczne dla obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie dotyczące zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego zarządzanych na dzień 21 października 2018 r.

Ilekróć w wytycznych mowa jest o:

- 1) Kodeksie wyborczym – należy przez to rozumieć ustawę z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349);
- 2) loginie i haśle – należy przez to rozumieć sposób uwierzytelnienia użytkownika w systemie informatycznym Wsparcie Organów Wyborczych (WOW) udostępnionym przez Państwową Komisję Wyborczą;
- 3) obwodzie odrębnym – należy przez to rozumieć obwód głosowania utworzony w zakładzie leczniczym, domu pomocy społecznej, zakładzie karnym i areszcie śledczym oraz w oddziale zewnętrznym takiego zakładu lub aresztu;
- 4) radzie – należy przez to rozumieć odpowiednio radę gminy (miasta), radę powiatu, sejmik województwa lub radę dzielnicy m.st. Warszawy;
- 5) wójcie – należy przez to rozumieć odpowiednio wójta, burmistrza lub prezydenta miasta;
- 6) komisji – należy przez to rozumieć obwodową komisję ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie;
- 7) protokole przekazania – protokół przekazania dokumentów obwodowej komisji ds. ustalenia wyników głosowania przez obwodową komisję ds. przeprowadzenia głosowania, stanowiący załącznik nr 10 do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie ustalenia wzorów protokołów sporządzanych przez obwodowe komisje wyborcze, w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M.P. poz. 872).

Zgodnie z art. 161 § 1 Kodeksu wyborczego wytyczne Państwowej Komisji Wyborczej są wiążące dla komisji niższego stopnia. **Dlatego też członkowie komisji zobowiązani są zapoznać się z całością wytycznych i bezwzględnie je stosować.**

W celu ułatwienia korzystania z wytycznych zostały one podzielone na rozdziały przedstawiające sposób wykonywania poszczególnych zadań komisji:

Rozdział	Punkty
I. Informacje ogólne	1-26
Członkowie komisji	1-2
Mężowie zaufania	3-12
Obserwatorzy społeczni	13-17
Obserwatorzy międzynarodowi	18
Dziennikarze	19
Lokal wyborczy	20-26
II. Zadania komisji przed dniem wyborów	27-33
III. Zadania komisji w dniu wyborów przed otwarciem lokalu wyborczego	34-35
IV. Zadania komisji w trakcie głosowania	36-64
Otwarcie lokalu wyborczego	36
Postępowanie w przypadku skreślenia kandydata lub unieważnienia rejestracji listy	37
Czynności przed wydaniem wyborcy kart do głosowania	38
Dopisywanie wyborców do spisu wyborców	39
Wydawanie wyborcom kart do głosowania	40-43
Szczególne zasady dotyczące wydawania wyborcom kart do głosowania w obwodach odrębnych	44
Głosowanie przez pełnomocnika	45
Wydawanie nakładek na karty do głosowania	46-47
Przebieg głosowania	48-56
Przekazywanie Państwowej Komisji Wyborczej danych o frekwencji oraz podanie ich do publicznej wiadomości	57

Zadania komisji związane z głosowaniem korespondencyjnym	58-59
Przerwa w głosowaniu	60-64
V. Zakończenie głosowania	65-71
Przekazanie dokumentów obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Zadania wykonywane wspólnie z obwodową komisją wyborczą ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie	68-71
VI. Szczególne zadania komisji w obwodach głosowania utworzonych w zakładach leczniczych i domach pomocy społecznej	72-75
VII. Ponowne głosowanie w wyborach wójta	76-81

Rozdział I Informacje ogólne

Członkowie komisji

1. W dniu wyborów członkowie komisji są obowiązani nosić w widoczny sposób identyfikatory z imieniem i nazwiskiem oraz funkcją pełnioną w komisji. Członkowie komisji nie mogą udzielać wyborcom pomocy w głosowaniu, z wyjątkiem pomocy polegającej na udzielaniu wyborcom informacji, o których mowa w pkt 37 i 43.
2. Przewodniczący komisji kieruje jej pracami, zwołuje jej posiedzenia i przewodniczy im. W razie nieobecności przewodniczącego jego obowiązki pełni zastępca przewodniczącego komisji. Podczas głosowania przewodniczący komisji odpowiada za utrzymanie porządku i spokoju, czuwa nad przestrzeganiem tajności głosowania, przestrzeganiem zakazu prowadzenia w lokalu wyborczym i na terenie budynku, w którym lokal ten się znajduje, w jakiegokolwiek formie agitacji wyborczej (art. 107 § 2 Kodeksu wyborczego) i przestrzeganiem właściwego toku czynności podczas głosowania. **Ma prawo zażądać opuszczenia lokalu przez osoby naruszające porządek i spokój** (art. 49 § 2 Kodeksu wyborczego), a w razie potrzeby zwrócić się do komendanta właściwego miejscowo komisariatu Policji o zapewnienie koniecznej pomocy (art. 49 § 3 Kodeksu wyborczego). **Przypadki zakłócenia głosowania odnotowuje się w punkcie XIII.6 protokołu przekazania.**

Mężowie zaufania

3. Mężowie zaufania wyznaczeni przez pełnomocników wyborczych (lub upoważnione przez nich osoby) komitetów wyborczych, które zarejestrowały listę kandydatów w danym okręgu wyborczym, dla którego jest właściwa komisja lub zarejestrowały kandydata na wójta w danej gminie, mogą być obecni podczas wszystkich czynności wykonywanych przez komisję. Do każdej komisji pełnomocnik wyborczy komitetu wyborczego spełniającego powyższy warunek może zgłosić po jednym mężu zaufania (art. 103a § 1 Kodeksu wyborczego). Mężowie zaufania danego komitetu wyborczego mogą jednakże zmieniać się w ciągu pracy komisji.
4. Mężem zaufania może być osoba mająca czynne prawo wyborcze do Sejmu, tj.:
 - 1) będąca obywatelem polskim;
 - 2) która najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat;
 - 3) która nie jest pozbawiona praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu;
 - 4) która nie jest pozbawiona praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
 - 5) która nie jest ubezwłasnowolniona prawomocnym orzeczeniem sądu.
5. Mężem zaufania nie może być:
 - 1) kandydat w wyborach;
 - 2) komisarz wyborczy;
 - 3) pełnomocnik wyborczy;
 - 4) pełnomocnik finansowy;
 - 5) urzędnik wyborczy;
 - 6) członek komisji wyborczej.
6. Mężowie zaufania przed przystąpieniem do swoich czynności przedstawiają przewodniczącemu komisji:
 - 1) dokument tożsamości;
 - 2) zaświadczenie podpisane przez pełnomocnika wyborczego lub upoważnioną przez niego osobę. Jeżeli zaświadczenie wystawiła osoba upoważniona przez pełnomocnika, mąż zaufania okazuje również kserokopię tego upoważnienia.
Zaświadczenie powinno zostać sporządzone według wzoru ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą uchwałą z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla męża zaufania (M.P. poz. 822). Zaświadczenia mogą różnić się między sobą wyglądem i układem graficznym, ale ich treść musi odpowiadać wzorowi ustalonemu przez Państwową Komisję Wyborczą.

Przebywając w lokalu komisji mężowie zaufania zobowiązani są do noszenia w widoczny sposób identyfikatora z imieniem, nazwiskiem, funkcją oraz nazwą komitetu wyborczego, który reprezentują. **Identyfikatory nie mogą zawierać elementów kampanii wyborczej.**

7. Przewodniczący komisji informuje mężów zaufania o przysługujących im prawach i wskazuje miejsce w lokalu komisji, z którego będą mogli obserwować przebieg czynności wykonywanych przez komisję. **Mężowie zaufania mają prawo w szczególności:**
- 1) być obecni podczas wszystkich czynności komisji wyborczej, do której zostali wyznaczeni;
 - 2) być obecni w lokalu wyborczym w czasie przygotowania do głosowania, w trakcie głosowania i podczas ustalania wyników głosowania i sporządzania protokołu;
 - 3) obserwować liczenie głosów przez obwodową komisję wyborczą ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie i ustalanie przez nią wyników głosowania;
 - 4) zgłaszać przewodniczącym komisji na bieżąco uwagi i zastrzeżenia;
 - 5) wносить uwagi do protokołu głosowania, z wymienieniem konkretnych zarzutów;
 - 6) być obecni przy przewożeniu i przekazywaniu protokołów do właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia;
 - 7) być obecni przy sprawdzaniu prawidłowości ustalenia wyników głosowania;
 - 8) być obecni przy wprowadzaniu danych do sieci elektronicznego przesyłania danych.
8. **Mężowie zaufania nie mogą w szczególności:**
- 1) wykonywać żadnych czynności członka komisji;
 - 2) pomagać wyborcom w głosowaniu ani udzielać im wyjaśnień;
 - 3) liczyć, ani przeglądać kart do głosowania przed rozpoczęciem głosowania, w trakcie głosowania i po jego zakończeniu, tj. nie mogą mieć żadnego kontaktu fizycznego z kartami do głosowania – nie mogą dotykać kart – w żadnym momencie;
- Niedopuszczalne jest utrudnianie przez członków komisji obserwacji mężom zaufania wszystkich wykonywanych czynności.
9. Od podjęcia przez obwodową komisję wyborczą ds. przeprowadzenia głosowania czynności przed rozpoczęciem głosowania do rozpoczęcia głosowania oraz od zamknięcia lokalu wyborczego do podpisania protokołu, czynności obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie i obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie **mogą być rejestrowane przez mężów zaufania z wykorzystaniem własnych urządzeń rejestrujących**. Przepisy Kodeksu wyborczego przewidują tylko rejestrację prac komisji obwodowych (bez transmisji).
10. Materiały zawierające zarejestrowany przebieg czynności na wniosek męża zaufania, rejestrującego te czynności, mogą zostać zakwalifikowane jako dokumenty z wyborów. W przypadku, gdy mąż zaufania złoży wniosek o dołączenie zarejestrowanego przez niego materiału jako dokument z wyborów, komisja pakuje go, opieczętowuje oraz przekazuje z innymi dokumentami z wyborów komisji ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, łącznie z protokołem przekazania, o czym mowa w pkt 70.
11. Wykonywanie uprawnień mężów zaufania nie może:
- 1) utrudniać pracy komisji;
 - 2) zakłócać powagi głosowania;
 - 3) naruszać tajności głosowania; mąż zaufania nie może wchodzić do pomieszczenia za zasłoną, zapewniającego tajność głosowania, gdy w pomieszczeniu tym znajduje się wyborca, nawet jeśli wyraził on na to zgodę lub poprosił o to męża zaufania.
12. **Przewodniczący komisji może wydawać polecenia o charakterze porządkowym**, w przypadku gdy działania mężów zaufania wykraczają poza ich uprawnienia, utrudniają pracę komisji, zakłócają powagę głosowania lub naruszają jego tajność. Fakt ten należy odnotować w punkcie XIII.6 protokołów przekazania.
- Dopuszczalne jest przemieszczanie się mężów zaufania w trakcie obserwowania przez nich wszystkich czynności, z zastrzeżeniem, że nie będzie to utrudniało pracy komisji, ani zakłócało przebiegu głosowania. **Kwestie organizacyjne związane z wykonywaniem funkcji męża zaufania należą do kompetencji przewodniczącego danej komisji, który winien ustalić je i przekazać przybyłym mężom zaufania.**

Obserwatorzy społeczni

13. Zarejestrowane w Rzeczypospolitej Polskiej, tj. wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, stowarzyszenia i fundacje, do których celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, mają prawo wyznaczyć po jednym obserwatorem społecznym do każdej obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Prawo wyznaczenia po jednym obserwatorem społecznym do komisji wyborczych mają stowarzyszenia i fundacje, które w swoim statucie mają zapisaną realizację co najmniej jednego z wymienionego wyżej celu, tj. troskę

o demokrację lub prawa obywatelskie albo rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Nie ma przy tym znaczenia, w jaki sposób zostaną one zapisane (jakie sformułowania zostaną użyte) w statucie.

14. Obserwatorem społecznym może być osoba mająca czynne prawo wyborcze do Sejmu, tj.:
- 1) będąca obywatelem polskim;
 - 2) która najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat;
 - 3) która nie jest pozbawiona praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu;
 - 4) która nie jest pozbawiona praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
 - 5) która nie jest ubezwłasnowolniona prawomocnym orzeczeniem sądu.
15. Obserwatorem społecznym nie może być:
- 1) kandydat w wyborach;
 - 2) komisarz wyborczy;
 - 3) pełnomocnik wyborczy;
 - 4) pełnomocnik finansowy;
 - 5) urzędnik wyborczy;
 - 6) członek komisji wyborczej.
16. Obserwatorzy społeczni przed przystąpieniem do swoich czynności przedstawiają przewodniczącemu komisji:
- 1) dokument tożsamości;
 - 2) zaświadczenie podpisane przez osobę działającą w imieniu organu uprawnionego do reprezentowania na zewnątrz stowarzyszenia/fundacji, sporządzone według wzoru ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą uchwałą z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla obserwatora społecznego (M.P. poz. 795).
- Zaświadczenia mogą różnić się między sobą wyglądem i układem graficznym, ale ich treść musi odpowiadać wzorowi ustalonym przez Państwową Komisję Wyborczą. Na podstawie przedłożonego komisji zaświadczenia, w którym wskazany będzie numer, pod którym stowarzyszenie lub fundacja została wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego, członek komisji weryfikuje uprawnienie do wyznaczenia obserwatorów społecznych przez dane stowarzyszenie lub fundację. Sprawdzenia można dokonać w wyszukiwarce Ministerstwa Sprawiedliwości na stronie internetowej <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs>. W przypadku braku takiej możliwości technicznej lub innych wątpliwości, komisja zwraca się o pomoc w tej sprawie do właściwej terytorialnej komisji wyborczej lub do urzędu gminy.
17. **Obserwatorzy społeczni mają takie same uprawnienia** jakie przysługują mężom zaufania **za wyjątkiem:**
- 1) **wnoszenia uwag do protokołu głosowania;**
 - 2) **obecności przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu do właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia.**

Obserwatorzy międzynarodowi

18. Przy wszystkich czynnościach komisji mogą być również obecni obserwatorzy międzynarodowi zaproszeni przez Państwową Komisję Wyborczą. Obserwatorzy międzynarodowi przedstawiają komisji zaświadczenie wydane przez Państwową Komisję Wyborczą. Obserwatorzy posiadają uprawnienia mężów zaufania, z wyjątkiem prawa do wnoszenia uwag do protokołu (art. 50 § 2 Kodeksu wyborczego).

Dziennikarze

19. W czasie głosowania w lokalu wyborczym mogą przebywać **dziennikarze posiadający ważną legitymację dziennikarską lub inny dokument potwierdzający reprezentowanie redakcji.**

Dziennikarze są obowiązani zgłosić swoją obecność przewodniczącemu komisji oraz stosować się do zarządzeń mających na celu zapewnienie powagi i tajności głosowania. Dziennikarze nie mogą przeprowadzać wywiadów w lokalu, w którym odbywa się głosowanie. Dopuszczalne jest natomiast, po uzyskaniu zgody przewodniczącego komisji oraz osób, których wizerunek jest utrwalany, filmowanie i fotografowanie przebiegu głosowania.

Dziennikarze nie mogą przebywać w lokalu wyborczym przed rozpoczęciem głosowania oraz po jego zakończeniu. Jednakże za zgodą właściwej gminnej komisji wyborczej dopuszczalne jest sfilmowanie i sfotografowanie przez przedstawicieli prasy momentu otwierania przez obwodową komisję wyborczą ds. ustalenia wyników głosowania urny wyborczej i wyjmowania z niej kart do głosowania. Po wykonaniu tej czynności przedstawiciele prasy obowiązani są niezwłocznie opuścić lokal komisji.

Lokal wyborczy

20. W lokalu wyborczym powinny znajdować się:
- 1) godło Rzeczypospolitej Polskiej (w miejscu widocznym dla wyborców);
 - 2) urna wyborcza wykonana z przezroczystego materiału, zgodna z wzorem wynikającym z uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie wzorów urn wyborczych (M.P. poz. 312 i 396);

- 3) pomieszczenia lub osłony zapewniające tajność głosowania, tj. łatwo dostępne miejsca umożliwiające każdemu wyborcy nieskrępowane zapoznanie się z kartą do głosowania oraz jej wypełnienie w sposób niewidoczny dla innych osób, w takiej liczbie, aby zapewnić sprawny jego przebieg. Miejsca te powinny być wyposażone w przybory do pisania. W miejscach tych należy także umieścić plakat informacyjny Państwowej Komisji Wyborczej o sposobie głosowania.
21. Lokal wyborczy powinien być dobrze oświetlony, w szczególności dotyczy to miejsc zapewniających tajność głosowania.
- Ponadto lokal wyborczy powinien być – w miarę możliwości – tak urządzony, aby wyborca po otrzymaniu kart do głosowania kierował się bezpośrednio do miejsca za osłoną, a następnie w stronę urny.**
- Wystrój lokalu wyborczego powinien odpowiadać powadze głosowania.
- Komisja obowiązana jest sprawdzić, czy urna jest takiej wielkości, że pomieści wszystkie oddane karty do głosowania, oraz czy wykonana jest w taki sposób, aby przez cały czas, od jej zamknięcia i opieczętowania do jej otwarcia po zakończeniu głosowania, nie było możliwe wrzucenie do niej kart w inny sposób niż przez otwór do tego przeznaczony ani wyjęcie bądź wysypanie się kart. Jeżeli wielkość urny nie zapewni pomieszczenia w niej wszystkich kart do głosowania oddanych przez wyborców, komisja występuje do wójta o zapewnienie dla potrzeb głosowania urny dodatkowej. Informację w tym zakresie komisja przekazuje także urzędnikowi wyborczemu.
22. Na widocznym miejscu w lokalu wywiesza się urzędowe obwieszczenia i informacje o:
- 1) numerach i granicach okręgów wyborczych w wyborach do rady gminy, rady powiatu i sejmiku województwa (na obszarze m.st. Warszawy w wyborach do sejmiku województwa, Rady m.st. Warszawy i Rady Dzielnic) oraz o liczbie radnych wybieranych w tych okręgach; mogą to być wyciągi z obwieszczeń dotyczące właściwych okręgów wyborczych;
 - 2) numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji wyborczych;
 - 3) zarejestrowanych listach kandydatów na radnych, numerach tych list i skrótach nazw komitetów, wraz z danymi o kandydatach do poszczególnych rad;
 - 4) skreśleniu z listy kandydatów na radnych nazwiska kandydata, które pozostało na karcie do głosowania, wraz z informacjami o warunkach ważności głosu na takiej karcie;
 - 5) unieważnieniu rejestracji listy kandydatów na radnych, która pozostała na karcie do głosowania, wraz z informacjami o warunkach ważności głosu na takiej karcie;
 - 6) zarejestrowanych kandydatach na wójta, wraz z danymi o kandydatach;
 - 7) skreśleniu z listy kandydatów na wójta nazwiska kandydata, które pozostało na karcie do głosowania, wraz z informacją o warunkach ważności głosu na takiej karcie;
 - 8) przeprowadzaniu głosowania tylko na jednego kandydata na wójta;
 - 9) nieprzeprowadzaniu głosowania w wyborach wójta z powodu braku kandydatów;
 - 10) sposobie głosowania i warunkach ważności głosu;
 - 11) składzie komisji.
23. Obwieszczenia i informacje powinny być dodatkowo umieszczone na wysokości umożliwiającej ich odczytanie przez wyborców niepełnosprawnych o ograniczonej sprawności ruchowej (art. 37c § 1 Kodeksu wyborczego).
24. Komisja powinna mieć w swojej siedzibie zapewniony dostęp do telefonu oraz znać numery telefonów, pod którymi pełnione będą dyżury członków terytorialnych komisji wyborczych, urzędnika wyborczego i komisarza wyborczego oraz dyżury w urzędzie gminy, a także numer telefonu do pełnomocnika ustanowionego przez komisarza wyborczego, upoważnionego do telefonicznego przyjęcia danych, o których mowa w pkt 57.
25. W lokalu wyborczym oraz na terenie budynku (wewnątrz i na zewnątrz), w którym mieści się ten lokal, nie mogą być umieszczone hasła, napisy lub ulotki oraz inne materiały o charakterze agitacyjnym (art. 107 § 2 Kodeksu wyborczego). Kontroli w tym zakresie komisja dokonuje bezpośrednio przed dniem głosowania oraz ponownie przed rozpoczęciem głosowania, a także – w razie potrzeby – w trakcie głosowania. W razie umieszczenia takich materiałów komisja usuwa je; w przypadku gdyby usunięcie ich przez komisję we własnym zakresie nie było możliwe, zwraca się ona o pomoc do wójta oraz informuje o tym urzędnika wyborczego.
26. W terminie uzgodnionym z wójtem, nie później jednak niż w przeddzień wyborów, komisja skontroluje stan wyposażenia lokalu oraz oznakowania budynku, w którym odbędzie się głosowanie. Komisja właściwa dla lokalu dostosowanego do potrzeb wyborców niepełnosprawnych sprawdza, czy lokal oraz elementy jego wyposażenia bezwzględnie spełniają warunki, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 938 oraz z 2017 r. poz. 2568).
- O stwierdzonych brakach lub nieprawidłowościach komisja zawiadamia wójta i urzędnika wyborczego, a następnie sprawdza, czy zostały one usunięte.

Rozdział II

Zadania komisji przed dniem wyborów

27. Niezwłocznie po powołaniu komisja odbywa pierwsze posiedzenie, na którym dokonuje wyboru przewodniczącego komisji i jego zastępcy oraz, po zapoznaniu się z niniejszymi wytycznymi, ustala sposób wykonania swoich zadań.

Niezwłocznie po ukonstytuowaniu się komisja podaje do publicznej wiadomości, w sposób zwyczajowo przyjęty, informację o swoim składzie z uwzględnieniem pełnionych funkcji. W dniu głosowania informację o składzie komisji wywiesza się w lokalu wyborczym.

28. W terminie uzgodnionym z urzędnikiem wyborczym komisja zbiera się w możliwie pełnym składzie, lecz nie mniejszym niż co najmniej 1/2 jej pełnego składu, z udziałem przewodniczącego komisji lub jego zastępcy oraz urzędnika wyborczego, w celu ostemplowania kart do głosowania wykorzystywanych w głosowaniu korespondencyjnym oraz przygotowania pakietów wyborczych. Czynności te komisja wykonuje w miejscu wskazanym przez urzędnika wyborczego. Niedopuszczalne jest wynoszenie kart do głosowania poza to miejsce w celu ich ostemplowania. **Przed rozpoczęciem stemplowania kart komisja upewnia się, czy wydano jej właściwą pieczęć (napis OKW ds. przeprowadzenia głosowania, numer komisji i nazwa miejscowości).** Po ostemplowaniu kart sporządzany jest protokół, w którym wskazuje się liczbę ostemplowanych przez komisję kart do głosowania, odrębnie dla poszczególnych wyborów do rad oraz wyborów wójta. Protokół sporządza się w dwóch egzemplarzach, z których jeden otrzymuje urzędnik wyborczy, a drugi pozostaje w dokumentacji komisji.

29. Nie później niż w przeddzień głosowania przewodniczący zwołuje posiedzenie komisji poświęcone organizacji jej pracy przed i w dniu głosowania. W czasie tego posiedzenia komisja ustala w szczególności godziny rozpoczęcia pracy w dniu głosowania. Zadania te komisja może wykonać w trakcie pierwszego posiedzenia. Informację o godzinie rozpoczęcia pracy podaje się do publicznej wiadomości przede wszystkim przez jej wywieszenie w budynku, w którym mieści się lokal wyborczy, i w urzędzie gminy (w sposób umożliwiający zapoznanie się z tą informacją także, gdy budynki te są zamknięte). Informacja ta jest przeznaczona dla mężów zaufania, obserwatorów społecznych i obserwatorów międzynarodowych w celu umożliwienia im obecności przy wszystkich czynnościach komisji poprzedzających otwarcie lokalu. Komisja współdziała w tym zakresie z wójtem i urzędnikiem wyborczym.

30. Komisja odbiera, najpóźniej w przeddzień głosowania:

- 1) karty do głosowania;
- 2) formularze protokołów głosowania i protokołu przekazania,
- 3) swoją pieczęć;
- 4) zaplombowany pakiet z pieczęcią obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie; **obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie nie może otwierać tego pakietu, ani naruszać plomby;**
- 5) spis wyborców;
- 6) listę wyborców, którzy udzielili pełnomocnictwa do głosowania.

Do wykonania tego zadania niezbędna jest co najmniej 1/2 składu komisji, przy czym jedną z nich powinien być przewodniczący komisji lub jego zastępca. Komisja ustala także, w uzgodnieniu z wójtem i urzędnikiem wyborczym, miejsce i sposób przechowywania odebranych materiałów do dnia głosowania.

Obwodowe komisje wyborcze otrzymują 4 rodzaje kart do głosowania: w wyborach do rady gminy, w wyborach do rady powiatu, w wyborach do sejmiku województwa i w wyborach wójta.

Jeśli obwód głosowania obejmuje więcej niż jeden okręg wyborczy do rady gminy, wówczas dla każdego okręgu są odrębne karty do głosowania.

W miastach na prawach powiatu komisje obwodowe otrzymują 3 rodzaje kart do głosowania: w wyborach do rady miasta, w wyborach do sejmiku województwa i w wyborach prezydenta miasta.

Na obszarze m.st. Warszawy komisje obwodowe otrzymują 4 rodzaje kart do głosowania: w wyborach do rady dzielnicy, w wyborach do Rady m.st. Warszawy, w wyborach do Sejmiku Województwa Mazowieckiego i w wyborach Prezydenta m.st. Warszawy.

31. Przy odbiorze upoważnieni członkowie komisji dokładnie sprawdzają, czy:

- 1) karty do głosowania w wyborach do poszczególnych rad oraz w wyborach wójta zostały dostarczone w odpowiedniej liczbie oraz czy w wyborach do rady gminy, do rady powiatu i do sejmiku województwa, a na obszarze m.st. Warszawy także do rady dzielnicy, karty dotyczą właściwego okręgu wyborczego. Jeżeli w wyborach do rady gminy obwód obejmuje więcej niż jeden okręg wyborczy, komisja jest obowiązana sprawdzić, czy dostarczono jej karty do wszystkich okręgów wchodzących w skład takiego obwodu i czy właściwa jest liczba poszczególnych rodzajów kart;
- 2) karty do głosowania są prawidłowo wydrukowane, np. czy nie mają błędów i usterek drukarskich;

- 3) karty do głosowania są kompletne, tj. czy zawierają wszystkie listy kandydatów i kandydatów zarejestrowanych w danym okręgu oraz wszystkich kandydatów w wyborach wójta. Sprawdzenia kompletności kart komisja dokonuje na podstawie obwieszczenia właściwej terytorialnej komisji wyborczej o zarejestrowanych listach kandydatów oraz o zarejestrowanych kandydatach na wójta;
 - 4) przekazano właściwą liczbę formularzy (po 4 egzemplarze):
 - a) protokołu głosowania w obwodzie na kandydatów na radnych, tj. protokołów głosowania na listy kandydatów na radnych (radnego) wraz z wkładkami umożliwiającymi ujęcie w protokole wszystkich zarejestrowanych list w danym okręgu w wyborach: do rady gminy i rady powiatu lub rady miasta na prawach powiatu oraz sejmiku województwa, a na obszarze m.st. Warszawy: w wyborach do Sejmiku Województwa Mazowieckiego, do Rady m.st. Warszawy i do rady dzielnicy,
 - b) protokołu głosowania w obwodzie na kandydatów na wójta,
 - c) protokołu przekazania;
 - 5) przekazano właściwy spis wyborców. Jeżeli obwód głosowania obejmuje więcej niż jeden okręg wyborczy w wyborach do rady gminy, wówczas komisja sprawdza, czy spis wyborców w obwodzie został sporządzony w oddzielnych częściach dla każdego z okręgów. W przypadku gdy nie został sporządzony spis wyborców w części B (**obejmujący obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi**), sprawdzić należy także, czy przekazano czysty formularz części B spisu wyborców;
 - 6) przekazano listy wyborców, którzy udzielili pełnomocnictwa do głosowania;
 - 7) przekazano **właściwą pieczęć komisji, tj. czy nazwa (OKW ds. przeprowadzenia głosowania)**, siedziba (miejsce) komisji oraz numer obwodu dotyczą danej komisji;
 - 8) przekazano zaplombowany pakiet z pieczęcią obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie; **obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie nie może otwierać tego pakietu, ani naruszać plomby**;
 - 9) przekazano formularze zaświadczeń dla wyborców, potwierdzających wzięcie udziału w głosowaniu;
 - 10) przygotowane zostały potrzebne materiały biurowe (poduszka do stempli, przybory do pisania, papier, sznurek, nawilżacz, taśma klejąca, plomby, itp.), a także osłony na spis wyborców zapewniające ochronę danych osobowych osób ujętych w spisie.
32. Odbiór dokumentów potwierdza się na piśmie, wymieniając ich rodzaj i ilość, w tym liczbę otrzymanych kart do głosowania odrębnie dla wyborów do poszczególnych rad i wyborów wójta. Protokół odbioru otrzymuje organ przekazujący, a jego kopię włącza się do dokumentacji komisji.
- Spis wyborców (wraz z listą wyborców, którzy udzielili pełnomocnictwa do głosowania) przekazuje się przewodniczącemu komisji w przeddzień głosowania, gdyby zatem przekazanie pozostałych dokumentów wymienionych wyżej nastąpiło wcześniej, przekazanie spisu należy potwierdzić odrębnie.
33. **W przypadku gdy komisji zapewniono obsługę informatyczną**, operator bądź operatorzy danej komisji powinni odebrać od pełnomocnika do spraw informatyki gminnej, miejskiej lub dzielnicowej komisji wyborczej, login i hasło uprawniające do dostępu do systemu informatycznego Wspieranie Organów Wyborczych (WOW). Odbiór loginu i hasła potwierdza się na piśmie.
- Operatorzy mają obowiązek zabezpieczenia loginów i haseł przed dostępem innych osób. W razie ich zniszczenia lub utraty należy niezwłocznie skontaktować się z pełnomocnikiem do spraw informatyki gminnej, miejskiej lub dzielnicowej komisji wyborczej w celu podjęcia dalszych kroków.
- Przewodniczący komisji najpóźniej w przeddzień głosowania ustala z operatorem bądź operatorami informatycznej obsługi komisji miejsce i harmonogram pracy, z uwzględnieniem konieczności:
- 1) przekazania, w trakcie głosowania, danych o liczbie osób ujętych w spisie wyborców oraz o liczbie wydanych kart do głosowania (frekwencji), w sposób określony w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej w trybie i na zasadach określonych w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie trybu i sposobu udostępniania oraz przekazywania, w trakcie głosowania, danych o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania w stałych obwodach głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 21 października 2018 r. (M.P. poz. ...);
 - 2) wprowadzenia wszystkich danych z projektu protokołu przekazania;
 - 3) wprowadzenia wszystkich danych zawartych w projektach protokołów głosowania w obwodzie;
 - 4) transmisji danych z protokołu podpisanego przez członków komisji do systemu informatycznego Wspieranie Organów Wyborczych (WOW).

Rozdział III

Zadania komisji w dniu wyborów przed otwarciem lokalu wyborczego

34. W dniu wyborów komisja wszystkie czynności wykonuje w możliwie pełnym składzie, lecz nie mniejszym niż 2/3 ustawowego składu, w tym przewodniczący komisji lub jego zastępca.
35. Komisja zbiera się w lokalu wyborczym na tyle wcześnie, aby wykonać wszystkie czynności związane z przygotowaniem głosowania, lecz nie później niż o godz. 6⁰⁰ i przed rozpoczęciem głosowania:
- 1) sprawdza dostarczone jej dokumenty oraz swoją pieczęć (zobacz pkt 31 wytycznych);
 - 2) ponownie przelicza karty do głosowania; odrębnie w wyborach do poszczególnych rad i w wyborach wójta; ustaloną liczbę komisja wpisuje w odpowiednich punktach protokołu przekazania;
 - 3) ostemplowuje karty do głosowania – w miejscu na to przeznaczonym – swoją pieczęcią; w celu uniknięcia wydania wyborcy karty nieważnej zaleca się ostemplowanie wszystkich kart do głosowania przed otwarciem lokalu, tj. przed godziną 7⁰⁰; w razie niemożności wykonania tej czynności przed rozpoczęciem głosowania, należy ostemplować karty bezpośrednio po godzinie 7⁰⁰, możliwie przed rozpoczęciem wydawania kart wyborcom; po ostemplowaniu wszystkich kart pieczęcią komisji należy je wraz z pieczęcią komisji odpowiednio zabezpieczyć;
 - 4) rozkłada spis wyborców wraz z osłoną, o której mowa w pkt 31 ppkt 10 oraz karty do głosowania w sposób ułatwiający prowadzenie głosowania; w obwodach obejmujących kilka okręgów w wyborach do rady gminy spis i właściwe karty do głosowania rozkłada się według tych okręgów;
 - 5) sprawdza, czy w lokalu wyborczym w widocznym miejscu wywieszono są urzędowe obwieszczenia i informacje, o których mowa w pkt 22, sprawdza również, czy dodatkowo są one umieszczone na wysokości umożliwiającej ich odczytanie z wózka inwalidzkiego; w razie stwierdzenia nieprawidłowości w tym zakresie komisja podejmuje niezwłocznie działania dla ich usunięcia;
 - 6) sprawdza, czy w lokalu wyborczym oraz wewnątrz i na zewnątrz budynku, w którym mieści się lokal, nie znajdują się elementy służące prowadzeniu kampanii wyborczej (plakaty, ulotki, napisy); w razie umieszczenia takich materiałów komisja usuwa je; w przypadku gdyby komisja nie mogła tego uczynić sama, zwraca się o pomoc do wójta oraz informuje urzędnika wyborczego; kontrolę w tym zakresie należy przeprowadzać również w toku głosowania. Jeżeli na terenie sąsiadującym z budynkiem, w którym mieści się lokal wyborczy, uprzednio (przed dniem głosowania) zostały umieszczone elementy agitacyjne komitetów wyborczych, komisja pozostawia je.
 - 7) sprawdza, czy urna jest pusta, a następnie zamyka ją i opieczętowuje. Jeżeli komisja otrzymała jednorazowe plomby (nalepki foliowe) opatrzone unikatowym numerem, zabezpiecza za ich pomocą urnę przed niekontrolowanym otwarciem. W takim przypadku numer plomby (plomb), niezwłocznie po jej założeniu, powinien być wpisany przez komisję do wewnętrznego protokołu. Nalepkę foliową opatruje się pieczęcią komisji. Należy pamiętać, że każda próba odklejenia nalepki spowoduje pojawienie się na niej napisu o tym informującego. Urna powinna być ustawiona w takim miejscu, by była przez cały czas głosowania widoczna dla członków komisji i mężów zaufania, obserwatorów społecznych oraz obserwatorów międzynarodowych; ponadto **Przewodniczący komisji wyznacza członka komisji**, który przebywając w bezpośredniej bliskości urny zapewnia jej nienaruszalność oraz przestrzeganie przez wyborców zasad dotyczących tajności głosowania, **tj. czuwa, aby wyborcy wrzucali karty do urny w taki sposób, aby strona zadrukowana była niewidoczna.**
- Urny nie wolno wynosić z lokalu wyborczego; dotyczy to również urny zasadniczej w obwodach głosowania utworzonych w zakładach leczniczych i domach pomocy społecznej. Urna musi pozostać zamknięta przez cały czas od zamknięcia aż do jej otwarcia po zakończeniu głosowania. Gdyby w tym czasie doszło do otwarcia urny, komisja odnotowuje to zdarzenie i wyjaśnia jego przyczynę w pkt XIII.6 protokołu przekazania.

Rozdział IV

Zadania komisji w trakcie głosowania

Otwarcie lokalu wyborczego

36. O godzinie 7⁰⁰ komisja otwiera lokal. Od chwili rozpoczęcia głosowania do czasu jego zakończenia komisja wykonuje swoje zadania w składzie zapewniającym wyborcom udział w głosowaniu bez zakłóceń przy wydawaniu kart do głosowania, lecz nie mniejszym niż co najmniej 2/3 pełnego składu, w tym zawsze z udziałem przewodniczącego komisji bądź jego zastępcy (art. 42 § 3 Kodeksu wyborczego). Wymóg obecności co najmniej 2/3 osób z komisji oznacza stałe przebywanie takiej liczby członków w pomieszczeniu, w którym znajduje się urna.

Postępowanie w przypadku skreślenia kandydata lub unieważnienia rejestracji listy

37. Jeżeli w okresie po wydrukowaniu kart do głosowania, a przed dniem wyborów terytorialna komisja wyborcza skreśli z zarejestrowanej listy nazwisko kandydata lub (oraz) unieważni rejestrację listy kandydatów, wówczas obowiązana jest niezwłocznie zawiadomić o tym fakcie wszystkie komisje na obszarze swojej właściwości.

W takim przypadku nie dokonuje się druku nowych kart do głosowania. Terytorialna komisja wyborcza sporządza informację o nowym, prawidłowym brzmieniu karty do głosowania przez odwzorowanie właściwego arkusza takiej karty ze skreślonym nazwiskiem kandydata lub unieważnioną listą kandydatów oraz o warunkach ważności głosu oddanego na takiej karcie. Otrzymałą informację o dokonanych skreśleniach i nowym brzmieniu karty do głosowania komisja umieszcza w lokalu wyborczym przy właściwym obwieszczeniu oraz informuje ustnie o tym wyborców.

Niedopuszczalne jest dokonywanie przez komisję jakichkolwiek skreśleń i adnotacji na kartach do głosowania.

Czynności przed wydaniem wyborcy kart do głosowania

38. Przed wydaniem kart do głosowania komisja:

- 1) sprawdza tożsamość wyborcy na podstawie dowodu osobistego lub każdego innego dokumentu z fotografią, pod warunkiem że ustalenie tożsamości wyborcy na jego podstawie nie budzi wątpliwości (art. 52 § 1 Kodeksu wyborczego); wyborca może zatem okazać komisji wyborczej dowolny dokument ze zdjęciem (np. paszport, prawo jazdy, legitymacja studencka), w tym również dokument, który utracił ważność, pod warunkiem, że ustalenie tożsamości na jego podstawie nie budzi wątpliwości.
- 2) ustala, czy wyborca jest uprawniony do głosowania w tym obwodzie, przez sprawdzenie, czy jego nazwisko jest ujęte w spisie wyborców. **Obywatele polscy umieszczeni są w części A spisu wyborców, natomiast pozostali obywatele Unii Europejskiej w części B spisu wyborców;**
- 3) sprawdza, czy w rubryce spisu wyborców „Uwagi” odpowiadającej nazwisku danego wyborcy nie jest umieszczona informacja o wysłaniu do niego pakietu wyborczego. **W przypadku umieszczenia takiej informacji komisja odmawia wydania kart do głosowania.** Jeżeli wyborca poinformuje komisję, że nie otrzymał pakietu wyborczego, wówczas przewodniczący komisji lub jego zastępca telefonicznie potwierdza w dziale ewidencji ludności urzędu gminy, czy urząd posiada informację o nedoręczeniu temu wyborcy pakietu. W przypadku potwierdzenia przez urząd nedoręczenia pakietu dwóch członków komisji, w tym przewodniczący lub jego zastępca, skreśla adnotację w spisie o wysłaniu pakietu, w to miejsce wpisuje adnotację „pakiet nedoręczony” i opatrują ją parafami (przewodniczącego komisji lub zastępcy i członka komisji), a komisja wydaje wyborcy karty do głosowania.

Dopisywanie wyborców do spisu wyborców

39. W dniu głosowania, zgodnie z art. 51 § 2 pkt 2 i 3 oraz § 4 Kodeksu wyborczego, komisja dopisuje do spisu wyborców, na właściwym dodatkowym formularzu spisu (w części A spisu wyborców – obywateli polskich, natomiast w części B spisu wyborców – pozostałych obywateli Unii Europejskiej), i umożliwia głosowanie:

- 1) osobie pominiętej w spisie, jeżeli udokumentuje ona, iż stale zamieszkuje na terenie tego obwodu głosowania, a dział ewidencji ludności urzędu gminy, na żądanie komisji, potwierdzi telefonicznie, że pominięcie jest wynikiem pomyłki powstałej przy sporządzaniu spisu; członek komisji, który otrzymał potwierdzenie z urzędu gminy, sporządza notatkę, którą po podpisaniu wraz z przewodniczącym komisji lub jego zastępcą, dołącza się do spisu wyborców;
- 2) osobie skreślonej ze spisu dla danego obwodu głosowania w związku z umieszczeniem w spisie wyborców w obwodzie odrębnym, jeżeli udokumentuje ona (np. przedstawi wypis ze szpitala lub zaświadczenie), iż opuściła daną jednostkę przed dniem głosowania; przed dopisaniem takiej osoby do spisu wyborców należy sprawdzić, czy wyborca jest skreślony ze spisu, a przy jego nazwisku znajduje się adnotacja o skreśleniu w związku z umieszczeniem w spisie wyborców w obwodzie odrębnym („§ 14 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia” lub „zawiadomienie o wpisaniu lub dopisaniu do spisu”);
- 3) osobie, która chce głosować w obwodzie odrębnym, a przybyła do danej jednostki przed dniem głosowania, **pod warunkiem, że stale zamieszkuje na obszarze województwa, w którym położona jest ta jednostka;** przy nazwisku osoby, która stale zamieszkuje na obszarze innej gminy niż gmina, w której położona jest jednostka, ale w tym samym powiecie, w rubryce spisu „Uwagi” należy dopisać adnotację „Tylko wybory do rady powiatu i sejmiku województwa”, a jeśli zamieszkuje na obszarze innego powiatu – adnotację „Tylko wybory do sejmiku województwa”. Przed dopisaniem wyborcy do spisu komisja w obwodzie odrębnym powinna sprawdzić telefonicznie w urzędzie gminy właściwym dla siedziby jednostki, czy osoba ta jest ujęta w rejestrze wyborców w danej gminie lub za pośrednictwem tego urzędu, czy jest ujęta w rejestrze wyborców w gminie odpowiednio na obszarze powiatu lub województwa; członek komisji, który otrzymał potwierdzenie z urzędu gminy, sporządza notatkę, którą po podpisaniu wraz z przewodniczącym komisji lub jego zastępcą, dołącza się do spisu wyborców. W celu uniknięcia trudności z bieżącym potwierdzaniem

przybycia do jednostki komisja wcześniej powinna zwrócić się do jej kierownika o udostępnienie wykazu osób, które zostały przyjęte przed dniem głosowania, a nie były ujęte w wykazie przekazanym urzędowi gminy w celu sporządzenia spisu wyborców.

Dodatkowy formularz spisu wyborców, na którym komisja dopisuje wyborców w dniu głosowania, powinien zawierać oznaczenie „Dodatkowy formularz spisu wyborców”. Członek komisji dopisujący na tym formularzu wyborcę w dniu głosowania każdorazowo, obok imienia i nazwiska osoby dopisanej, umieszcza swoją parafę. Po zakończeniu głosowania dodatkowy formularz spisu wyborców powinien zostać opatrzony pieczęcią komisji oraz podpisany przez przewodniczącego komisji lub jego zastępcę.

Komisja nie jest uprawniona do dokonywania jakichkolwiek innych zmian w spisie wyborców.

Wydawanie wyborcom kart do głosowania

40. Wyborcom - obywatelom polskim (wyborcy ujęci w części A spisu wyborców) wydaje się po jednej karcie do głosowania w wyborach do każdej z wybieranych rad oraz w wyborach wójta.

Wyborcom – pozostałym obywatelom Unii Europejskiej (wyborcy ujęci w części B spisu wyborców) wydaje się wyłącznie karty do głosowania w wyborach do rady gminy oraz w wyborach wójta. W m.st. Warszawie ta grupa wyborców otrzymuje karty do głosowania w wyborach do Rady m.st. Warszawy, rady dzielnic i Prezydenta m.st. Warszawy.

41. **Przy wydawaniu kart do głosowania komisja sprawdza, czy wydawane karty są osteplowane jej pieczęcią.**

Ponadto komisja zwraca uwagę, by wyborca potwierdził własnoręcznym podpisem, w przewidzianej na to rubryce spisu wyborców, fakt otrzymania kart. **Jeżeli wyborca nie potwierdzi własnoręcznym podpisem odbioru kart do głosowania, komisja odmawia ich wydania.**

Jedynie w przypadku gdy wyborca okaże komisji dokument potwierdzający, że jest osobą niepełnosprawną o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, z późn. zm.) i nie może w związku z tym potwierdzić otrzymania kart do głosowania członek komisji wydający karty do głosowania wraz z przewodniczącym lub zastępcą przewodniczącego stwierdza fakt wydania kart oraz przyczynę braku podpisu osoby otrzymującej karty.

W przypadku wątpliwości, czy przedłożony dokument upoważnia wyborcę do niepotwierdzenia odbioru karty podpisem w spisie, komisja zwraca się o pomoc do urzędu gminy.

W przypadku, gdy wyborca odmówił przyjęcia jednej z kart do głosowania przewodniczący lub zastępca przewodniczącego w rubryce spisu wyborców „Uwagi” czyni adnotację odpowiednio: „bez gminy”, „bez powiatu”, „bez sejmiku”, „bez wójta”, „bez burmistrza”, „bez prezydenta miasta”, „bez dzielnicy”.

Przy czynności potwierdzania przez wyborców otrzymania karty **należy zwrócić szczególną uwagę, by podpisy składane były w miejscach (w linii) odpowiadających nazwiskom.** Możliwe jest składanie podpisu bez odwracania spisu.

W przypadku gdy komisja zauważy, że osoba podpisała się w linii przy nazwisku innego wyborcy, wskazuje tej osobie właściwe miejsce w spisie do złożenia podpisu, a podpis złożony w niewłaściwym miejscu skreśla. Skreślenie opatruje się adnotacją „podpis w nieprawidłowym miejscu” i parafami członka komisji oraz przewodniczącego komisji lub jego zastępcy. Zwrócić także należy uwagę na **bezwzględną konieczność zapewnienia ochrony danych osobowych wyborców ujętych w spisie**, w tym przed ujawnieniem danych osobowych innych osób przy potwierdzaniu przez wyborcę odbioru kart do głosowania. W tym celu komisja stosuje przekazane przez urząd gminy osłony na spis zabezpieczające dane osobowe innych osób ujętych w spisie. Niewykonywanie lub niewłaściwe wykonywanie powyższego obowiązku skutkować może odpowiedzialnością za naruszenie przepisów dotyczących ochrony danych osobowych.

42. **Komisja odmawia ponownego wydania karty (lub kart) do głosowania niezależnie od przyczyn tego żądania (np. z powodu pomyłkowego wypełnienia karty, zniszczenia jej itp.).**

43. Na wniosek wyborcy komisja jest obowiązana wyjaśnić mu sposób głosowania w wyborach do poszczególnych rad i wyborach wójta oraz warunki ważności głosu, zgodnie z informacjami umieszczonymi na karcie do głosowania. Wyjaśnienie to nie może zawierać elementów agitacyjnych.

Ponadto komisja jest obowiązana, na prośbę wyborcy niepełnosprawnego, do przekazania ustnie treści obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów. Przekaz dotyczący kandydatów i list kandydatów powinien się ograniczać do poinformowania wyborcy o liczbie zarejestrowanych list kandydatów w danym okręgu wyborczym, ich numerach i ewentualnie (jeżeli karta do głosowania jest zbroszurowana) o numerze strony, na której lista jest umieszczona na karcie do głosowania, oraz o liczbie kandydatów, a także imionach i nazwiskach kandydatów na konkretnej wskazanej przez wyborcę liście kandydatów. Analogicznie należy postąpić w przy-

padku udzielania informacji o kandydatach na wójta. **Czynności te wykonuje przewodniczący komisji lub zastępca przewodniczącego w obecności innego członka komisji.**

Szczególne zasady dotyczące wydawania wyborcom kart do głosowania w obwodach odrębnych

44. W obwodach odrębnych komisje sprawdzają także, czy w części A spisu wyborców w rubryce „Uwagi” odpowiadającej nazwisku danego wyborcy nie jest umieszczona informacja o ograniczeniach w wydawaniu kart do głosowania. Jeżeli takiej adnotacji nie ma, wówczas wyborcy wydaje się po jednej karcie do głosowania w wyborach do każdej z wybieranych rad oraz w wyborach wójta. Jeżeli przy nazwisku wyborcy znajduje się taka adnotacja, wydaje się mu karty zgodnie z jej treścią, tj. tylko karty w wyborach do rady powiatu i do sejmiku województwa lub tylko kartę w wyborach do sejmiku województwa.

Ponadto na obszarze m.st. Warszawy w obwodach odrębnych karty do głosowania w wyborach do właściwej rady dzielnicy otrzymują wyłącznie wyborcy (ujęci w części A i części B spisu wyborców) stale zamieszkali na terenie dzielnicy, w której znajduje się obwód. Przed wydaniem karty do głosowania w wyborach do rady dzielnicy komisja ustala zatem, czy wyborca otrzymujący kartę zamieszkuje na terenie dzielnicy, w której znajduje się odrębny obwód. Po stwierdzeniu tego faktu obwodowa komisja wyborcza wpisuje w rubryce „uwagi” spisu wyborców wyraz „dzielnica”.

Głosowanie przez pełnomocnika

45. Komisja dopuszcza do głosowania osoby posiadające pełnomocnictwo do głosowania w imieniu wyborcy ujętego w spisie wyborców.

Wyborca, który udzielił pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu, może w dniu głosowania doręczyć komisji oświadczenie o cofnięciu pełnomocnictwa, a także głosować osobiście, jeżeli nie głosował jeszcze w jego imieniu pełnomocnik. Głosowanie osobiste wyborcy powoduje wygaśnięcie pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu.

Komisja **nie dopuści** natomiast do głosowania wyborcy, którego pełnomocnik wziął udział w głosowaniu w jego imieniu wcześniej. Również złożenie oświadczenia o cofnięciu pełnomocnictwa jest w takiej sytuacji bezskuteczne.

Fakt cofnięcia lub wygaśnięcia pełnomocnictwa do głosowania komisja **obowiązana jest odnotować w spisie wyborców oraz na otrzymanej wraz ze spisem liście wyborców, którzy udzieliли pełnomocnictwa do głosowania w ich imieniu, a otrzymane oświadczenia dołączyć do spisu wyborców.**

Pełnomocnik przed przystąpieniem do głosowania okazuje swój dowód osobisty lub inny dokument z fotografią oraz akt pełnomocnictwa sporządzony przez wójta lub pracownika urzędu gminy działającego z upoważnienia wójta. Akt pełnomocnictwa sporządzony przed pierwszym głosowaniem (21 października 2018 r.) dotyczy wyborów do rad oraz zarówno pierwszego głosowania w wyborach wójta, jak i ewentualnego ponownego głosowania.

Przed wydaniem kart do głosowania komisja sprawdza w spisie wyborców, czy wyborca, który udzielił pełnomocnictwa, jest ujęty w spisie wyborców, a także czy wyborca nie głosował wcześniej osobiście oraz czy w spisie nie odnotowano, że pełnomocnictwo wygasło z innej przyczyny lub zostało cofnięte. Jeżeli wyborca, który udzielił pełnomocnictwa, nie jest ujęty w spisie wyborców, komisja jest obowiązana wyjaśnić telefonicznie w dziale ewidencji ludności urzędu gminy przyczynę nieumieszczenia wyborcy w spisie wyborców. Jeżeli urząd gminy potwierdzi, że nieumieszczenie wyborcy w spisie wynika z omyłki, komisja dopisuje wyborcę (nie pełnomocnika) do spisu wyborców na właściwym dodatkowym formularzu spisu (w części A spisu wyborców – obywateli polskich, natomiast w części B spisu wyborców – pozostałych obywateli Unii Europejskiej). Członek komisji, który otrzymał potwierdzenie z urzędu gminy, sporządza notatkę, którą dołącza się do spisu wyborców.

Komisja **odmawia wydania** pełnomocnikowi kart do głosowania i **zatrzymuje akt pełnomocnictwa do głosowania** w przypadku wcześniejszego głosowania osobistego wyborcy, wygaśnięcia pełnomocnictwa z innej przyczyny lub cofnięcia pełnomocnictwa.

Po stwierdzeniu, że wyborca nie głosował osobiście, pełnomocnictwo nie wygasło z innej przyczyny i nie zostało cofnięte, komisja **odnotowuje** nazwisko i imię (imiona) pełnomocnika wyborcy w spisie wyborców w rubryce „Uwagi” odpowiadającej pozycji, pod którą umieszczono nazwisko wyborcy, wraz z oznaczeniem „pełnomocnik”, akt pełnomocnictwa do głosowania **załącza** do spisu i **wydaje** pełnomocnikowi karty do głosowania. Ponadto komisja **odnotowuje fakt głosowania przez pełnomocnika na otrzymanej wraz ze spisem wyborców liście wyborców, którzy udzieliли pełnomocnictwa do głosowania w ich imieniu.**

Jeżeli wyborcą udzielającym pełnomocnictwa do głosowania jest obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, komisja wydaje pełnomocnikowi **wyłącznie karty do głosowania w wyborach do rady gminy oraz w wyborach wójta**, a w m.st. Warszawy – karty do głosowania w wyborach do Rady m.st. Warszawy, rady dzielnicy i Prezydenta m.st. Warszawy.

Pełnomocnik potwierdza otrzymanie kart do głosowania **własnym czytelnym podpisem** w rubryce spisu przeznaczony na potwierdzenie otrzymania kart do głosowania przez wyborcę udzielającego pełnomocnictwa do głosowania.

Wydawanie nakładek na karty do głosowania

46. W przypadku, gdy wyborca zażąda wydania mu wraz z kartami do głosowania nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, komisja informuje wyborcę o konieczności dostarczenia nakładek z urzędu gminy. Jednocześnie komisja niezwłocznie informuje urząd gminy o konieczności pilnego doręczenia do tego obwodu głosowania nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.

Na czas oczekiwania komisja zapewnia wyborcy i ewentualnie osobie mu towarzyszącej miejsca do siedzenia, a także miejsce zapewniające wyborcy komfort oddania głosu z wykorzystaniem nakładki, mając na względzie format kart wykorzystywanych w danym obwodzie. Ponadto w czasie oczekiwania jeden z członków komisji powinien poinformować wyborcę o sposobie głosowania oraz warunkach ważności głosu, odczytać mu, jeżeli wyrazi taką potrzebę, treść obwieszczeń wyborczych, w tym o zarejestrowanych listach kandydatów na radnych i kandydatach na wójta. Po doręczeniu przez przedstawiciela urzędu gminy nakładek sporządzonych w alfabecie Braille'a, komisja wraz z kartami do głosowania wydaje je wyborcy niepełnosprawnemu. Komisja informuje wyborcę, że po oddaniu głosu obowiązany jest on zwrócić komisji nakładki na karty. Komisja zwraca uwagę, aby wyborca wraz z kartami nie wrzucił nakładek do urny. Po oddaniu głosu przez wyborcę nakładki zwracane są przedstawicielowi urzędu gminy, który powinien poczekać na ich zwrot, a następnie odwieźć je do urzędu gminy.

Przewodniczący komisji lub jego zastępca odnotowuje fakt głosowania przy pomocy nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a na roboczym wykazie. Liczbę wyborców głosujących przy pomocy tego rodzaju nakładki podaje się w pkt XIII.6 protokołu przekazania.

47. W przypadku utraty nakładek lub ich zniszczenia komisja niezwłocznie informuje o tym wójta.

Przebieg głosowania

48. W czasie głosowania komisja zwraca uwagę, by uprawnieni głosowali osobiście i w taki sposób, aby nie została naruszona tajność głosowania, a także aby głosowanie nie zostało wykorzystane przez wyborców do prowadzenia agitacji wyborczej. Karty do głosowania wyborcy powinni wrzucać do urny w taki sposób, aby strona zadrukowana była niewidoczna (art. 52 § 6 Kodeksu wyborczego).

49. Niedopuszczalne jest głosowanie za członka rodziny lub za inną osobę. Zakaz ten nie dotyczy osób posiadających pełnomocnictwo do głosowania.

50. Osobie niepełnosprawnej, na jej prośbę, może pomagać w głosowaniu inna osoba, w tym także niepełnoletnia; pomoc ta może mieć tylko techniczny charakter; nie może ona polegać na sugerowaniu wyborcy sposobu głosowania lub na głosowaniu w zastępstwie tego wyborcy; dopuszczalne jest, aby na życzenie osoby niepełnosprawnej w miejscu zapewniającym tajność głosowania przebywała osoba udzielająca pomocy. **Pomocy w głosowaniu nie może udzielać członek komisji, mąż zaufania, obserwator społeczny, ani obserwator międzynarodowy** (art. 53 i 103c § 2 Kodeksu wyborczego).

51. Przeprowadzanie głosowania poza lokalem możliwe jest wyłącznie w zakładach leczniczych i domach pomocy społecznej przy zastosowaniu urny pomocniczej, o czym mowa w Rozdziale VI.

52. **Komisja zwraca uwagę, by wyborcy nie wynosili kart do głosowania poza lokal wyborczy.** W przypadku gdy komisja zauważy, że wyborca wyniósł kartę do głosowania na zewnątrz, lub otrzyma informację, że w lokalu wyborczym lub poza nim taką kartę przyjmuje lub posiada, nie będąc do tego uprawnionym, np. oferowane jest odstąpienie karty, obowiązana jest niezwłocznie zawiadomić o tym Policję i fakt ten opisać w punkcie XIII.6 protokołu przekazania.

53. **Komisja zwraca również uwagę, aby wyborcy nie wrzucali do urny innych przedmiotów niż karty do głosowania. W razie stwierdzenia takich przypadków fakt ten należy opisać w punkcie XIII.6 protokołu przekazania.**

kietami wyborczymi w głosowaniu korespondencyjnym (M.P. poz. ...). Komisje te, w trakcie przeprowadzania głosowania, na bieżąco ustalają:

- 1) liczbę otrzymanych kopert zwrotnych;
- 2) liczbę kopert zwrotnych, w których nie było oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu;
- 3) liczbę kopert zwrotnych, w których oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu nie było podpisane przez wyborcę;
- 4) liczbę kopert zwrotnych, w których nie było koperty na karty do głosowania;
- 5) liczbę kopert zwrotnych, w których znajdowała się niezaklejona koperta na karty do głosowania;
- 6) liczbę kopert na karty do głosowania wrzuconych do urny.

W przypadku gdy informacje z ppkt 2-5 dotyczą jednej koperty zwrotnej, należy je uwzględnić w każdym z tych punktów.

Otrzymanych przez komisję pustych kopert zwrotnych nie uwzględnia się przy dokonywaniu powyższych ustaleń.

Dane, o których mowa, są zapisywane na arkuszu pomocniczym prowadzonym przez wskazanego członka komisji pod nadzorem przewodniczącego lub zastępcy przewodniczącego komisji.

Komisja nie może zapoznawać się z kartami do głosowania przesłanymi w głosowaniu korespondencyjnym.

59. Pakiety wyborcze nedoręczone wyborcom, przekazywane komisji do zakończenia głosowania, w trybie art. 53d § 9 Kodeksu wyborczego, komisja na bieżąco pakuje w zbiorcze opakowania i zabezpiecza je. W przypadku doręczania kolejnych pakietów wyborczych są one dołączane do zamkniętych opakowań, bez otwierania wcześniej spakowanych pakietów. Pakiety te w opakowaniu zbiorczym zamkniętym i opieczętowanym przekazywane są przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania wraz z dokumentami i protokołem przekazania, o których mowa w pkt 70.

Przerwa w głosowaniu

60. **Głosowania nie wolno przerywać**, chyba że w wyniku nadzwyczajnych wydarzeń zostanie ono przejściowo lub trwale uniemożliwione. Przez nadzwyczajne wydarzenie należy rozumieć **wyłącznie takie, które realnie uniemożliwia głosowanie** (np. katastrofa budowlana dotycząca budynku, w którym znajduje się lokal wyborczy); nie są nadzwyczajnymi wydarzeniami sytuacje o charakterze techniczno-organizacyjnym (brak właściwej pieczęci, trudność w dostaniu się do budynku lub lokalu przed rozpoczęciem głosowania, zapełnienie się urny itp.). **O przyczynach uzasadniających – zdaniem komisji – zarządzenie przerwy w głosowaniu, jego przedłużenie lub odroczenie komisja powiadamia niezwłocznie właściwą gminną komisję wyborczą i za jej zgodą podejmuje uchwałę w tej sprawie.** Uchwałę o zarządzeniu przerwy w głosowaniu, jego przedłużeniu lub odroczeniu komisja bezzwłocznie podaje do publicznej wiadomości oraz przesyła właściwym terytorialnym komisjom wyborczym, komisarzowi wyborczemu, który przekazuje ją Państwowej Komisji Wyborczej, i wójtowi. Uchwałę tę komisja załącza do protokołu głosowania w obwodzie i czyni o tym adnotację w punkcie XIII.5 protokołu przekazania.
61. W razie przerwania lub odroczenia głosowania komisja zakleja i opieczętowuje wlot urny, ustala liczbę niewykorzystanych kart do głosowania każdego rodzaju, liczbę osób uprawnionych do głosowania, czyli liczbę osób ujętych w spisie wyborców, oraz liczbę wydanych kart każdego rodzaju – na podstawie podpisów osób w spisie wyborców. Następnie spis wyborców, niewykorzystane karty do głosowania oraz inne dokumenty komisji umieszcza w odrębnych pakietach, opieczętowuje je i opisuje. Urnę wraz z pakietami oddaje na przechowanie przewodniczącemu komisji. Z czynności tych należy sporządzić protokół, podając w nim liczbę niewykorzystanych kart do głosowania każdego rodzaju, liczbę osób uprawnionych do głosowania i liczbę wydanych kart każdego rodzaju.
62. Po sporządzeniu protokołu przewodniczący komisji zamyka lokal wyborczy i opieczętowuje wejście do lokalu pieczęcią komisji. Pieczęć komisji oddaje się na przechowanie zastępcy przewodniczącego lub innemu członkowi komisji.
63. Wójt zapewnia ochronę lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu. Komisja oczekuje na przybycie przedstawiciela wójta, który będzie odpowiedzialny za ochronę lokalu. Zadania i tryb postępowania wójta w zakresie ochrony lokalu określa rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymagań w zakresie ochrony lokali obwodowych komisji wyborczych w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami (Dz. U. poz. 1152).
64. Przed wznowieniem głosowania komisja stwierdza protokolarnie, czy pieczęcie na wejściu do lokalu wyborczego, na urnie (ewentualnie plomby, o których mowa w pkt 35 ppkt 7) i pakietach z kartami oraz spisem nie zostały naruszone. W razie naruszenia pieczęci lub braku pakietów albo dokumentów komisja opisuje stwierdzony stan we wszystkich protokołach głosowania sporządzanych przez komisję, zawiadamia o tym niezwłocznie właściwą terytorialną komisję wyborczą oraz wójta i następnie wykonuje czynności wskazane przez terytorialną komisję wyborczą.

Rozdział V

Zakończenie głosowania

65. O godzinie 21⁰⁰ przewodniczący komisji zarządza zakończenie głosowania. Komisja zamyka lokal; osobom przybyłym do lokalu przed tą godziną należy umożliwić oddanie głosu. W przypadku podjęcia przez komisję uchwały o przedłużeniu głosowania, o czym mowa w pkt 60, lokal wyborczy jest zamykany później niż o godz. 21⁰⁰, tj. o godzinie wynikającej z uchwały.
66. W obwodach odrębnych komisja może zarządzić wcześniejsze zakończenie głosowania, pod warunkiem że wszyscy wyborcy wpisani do spisu wyborców oddali swoje głosy. **Zarządzenie wcześniejszego zakończenia głosowania może nastąpić nie wcześniej niż o godzinie 18⁰⁰.** W przypadku wcześniejszego zakończenia głosowania podanie do publicznej wiadomości protokołu głosowania w obwodzie przez obwodową komisję wyborczą ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, powinno nastąpić niezwłocznie po jego sporządzeniu, lecz nie wcześniej niż o godz. 21⁰⁰. O zarządzeniu zakończenia głosowania przewodniczący komisji niezwłocznie zawiadamia osobę kierującą jednostką, w której utworzono obwód głosowania, wójta oraz właściwe terytorialne komisje wyborcze. Przed zakończeniem głosowania przewodniczący zawiadamia, za pośrednictwem wójta, obwodową komisję wyborczą ds. ustalenia wyników głosowania, na tyle wcześnie, aby jej członkowie zdążyli przybyć do lokalu komisji przed zakończeniem głosowania.
67. Po zamknięciu lokalu i po zakończeniu głosowania w lokalu mogą przebywać poza członkami obwodowej komisji ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie wyłącznie członkowie obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, w składzie co najmniej 2/3 pełnego składu, w tym przewodniczący lub jego zastępca, mężowie zaufania, obserwatorzy społeczni i obserwatorzy międzynarodowi. Ponadto wyłącznie w czasie otwierania urny i wyjmowania z niej kart dopuszczalna jest obecność w lokalu przedstawicieli prasy, na zasadach, o których mowa w pkt 19. Mężowie zaufania, obserwatorzy społeczni i obserwatorzy międzynarodowi nie mogą uczestniczyć w liczeniu głosów ani pomagać członkom komisji w wykonywaniu ich zadań. W przypadku gdy komisji zapewniono obsługę informatyczną, w lokalu w miejscu wyznaczonym przez przewodniczącego może przebywać również osoba odpowiedzialna za tę obsługę.

Przekazanie dokumentów obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Zadania wykonywane wspólnie z obwodową komisją wyborczą ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie

68. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania oraz opuszczeniu lokalu przez ostatniego wyborcę przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie wspólnie z przewodniczącym obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie zabezpiecza otwór urny wyborczej, zaklejając go paskiem papieru opatrzonym pieczęcią komisji i podpisami jej członków. Jeżeli komisja otrzymała jednorazowe plomby (nalepki foliowe) opatrzone unikatowym numerem, za ich pomocą zabezpiecza wlot urny. W takim przypadku numer plomby, niezwłocznie po jej założeniu, powinien być wpisany przez przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie lub jego zastępcę do wewnętrznego protokołu. Nalepkę foliową opatruje się pieczęcią komisji. Należy pamiętać, że każda próba odklejenia nalepki spowoduje pojawienie się na niej napisu o tym informującego. Następnie kolejną nalepkę opatruje się pieczęcią obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie umieszcza pieczęć komisji w pakiecie, który zamyka, opisuje oraz nakłada uprzednio opieczętowaną jednorazową plombę (nalepkę foliową) z indywidualnym numerem. Ponadto przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie przygotowuje dokumenty i pakiety do przekazania obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Następnie przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie przekazuje przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie w obecności członków każdej z komisji obwodowej:
- 1) spis wyborców;
 - 2) akty pełnomocnictwa do głosowania;
 - 3) urnę wyborczą wraz ze znajdującymi się w niej kartami do głosowania;
 - 4) egzemplarze protokołu głosowania w obwodzie;
 - 5) niewykorzystane karty do głosowania;
 - 6) zaplombowane pakiety z pieczęciami obwodowej komisji wyborczej:
 - a) ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie,
 - b) ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie; **obwodowa komisja wyborcza ds. ustalenia wyników głosowania nie może otwierać tego pakietu, ani naruszać plomby;**
 - 7) zamknięte opakowania zawierające pakiety wyborcze niedoręczone wyborcom, o których mowa w pkt 59;
 - 8) inne materiały będące w posiadaniu komisji.

69. Członkowie obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie wraz z członkami obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie w obecności przewodniczącego lub ich zastępców każdej z komisji obwodowej ustalają m. in. liczbę niewykorzystanych kart do głosowania każdego rodzaju oraz aktów pełnomocnictwa do głosowania.

70. Z przekazania wymienionych wyżej dokumentów i materiałów sporządza się protokół przekazania, w którym wymienia się m. in.:

- 1) nazwę komisji;
- 2) miejsce, datę i godzinę wydania;
- 3) liczbę:
 - a) otrzymanych kart do głosowania każdego rodzaju, ewentualnie także odrębnie dla każdego okręgu, jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu w danych wyborach,
 - b) niewykorzystanych kart do głosowania, ewentualnie także odrębnie dla każdego okręgu, jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu w danych wyborach,
 - c) aktów pełnomocnictwa do głosowania, ewentualnie także odrębnie dla każdego okręgu, jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu w danych wyborach,
 - d) wyborców korzystających z nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a;
- 4) informacje na temat głosowania korespondencyjnego, ewentualnie także odrębnie dla każdego okręgu, jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu w danych wyborach;
- 5) inne istotne informacje.

W protokole tym wpisuje się również m. in., w przypadku ich wystąpienia, różnice pomiędzy sumą liczb kart niewykorzystanych i wydanych wyborcom a liczbą kart otrzymanych przez obwodową komisję wyborczą oraz o **możliwości** wystąpienia różnicy pomiędzy liczbą kart wyjętych z urny pomniejszoną o liczbę kart wyjętych z kopert na karty do głosowania w głosowaniu korespondencyjnym a liczbą wyborców, którym wydano karty do głosowania, a także różnicy pomiędzy liczbą kart wyjętych z kopert na karty do głosowania a liczbą kopert na karty do głosowania w głosowaniu korespondencyjnym wrzuconych do urny, a poza tym informacje o możliwości wystąpienia kart nieważnych. Informacje o możliwości wystąpienia tego rodzaju sytuacji stanowią ewentualne przypuszczenia obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie wynikające np. z obserwacji przebiegu głosowania lub wynikają z wiedzy tej komisji w tym zakresie (np. w trakcie głosowania wystąpiły zdarzenia, które mogły spowodować wystąpienie tych różnic, wzywano Policję itp.). **Niedopuszczalne jest natomiast otwieranie urny wyborczej** w celu zweryfikowanie tego rodzaju informacji.

Protokół podpisują wszyscy obecni przy przekazaniu członkowie każdej z komisji obwodowej, w tym obowiązkowo przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Protokół opatruje się pieczęcią obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników. Upřednio komisja ta upewnia się, czy przekazano właściwą pieczęć (napis OKW ds. ustalenia wyników, numer komisji i nazwa miejscowości). Każdy członek komisji i mąż zaufania, a także obserwator społeczny może zażądać otrzymania kopii protokołu z przekazania. Z chwilą podpisania protokołu, o którym mowa w zdaniu pierwszym, obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie kończy pracę. Protokół przekazania zostanie przekazany gminnej komisji wyborczej wraz z protokołem głosowania w obwodzie.

71. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania oraz przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania, do czasu przekazania i zatwierdzenia przez gminną komisję wyborczą protokołu głosowania w obwodzie powinni mieć możliwość kontaktu telefonicznego, co pozwoli na wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości związanych ze sporządzeniem protokołu głosowania w obwodzie.

Rozdział VI

Szczególne zadania komisji w obwodach głosowania utworzonych w zakładach leczniczych i domach pomocy społecznej

72. Głosowanie w obwodach głosowania utworzonych w zakładach leczniczych i domach pomocy społecznej może być rozpoczęte później niż o godzinie 7⁰⁰. Ustaleń w tym zakresie dokonuje komisja w uzgodnieniu z gminną komisją wyborczą, najpóźniej w przeddzień głosowania. O ustaleniach tych powiadamia się wcześniej wyborców przez wywieszenie informacji bądź w inny sposób zwyczajowo przyjęty i informuje wójta oraz dyrektora (kierownika) zakładu leczniczego lub domu pomocy społecznej (art. 39 § 5 Kodeksu wyborczego).

73. Jedynie w obwodach głosowania utworzonych w zakładach leczniczych i domach pomocy społecznej dopuszczalne jest głosowanie przy zastosowaniu urny pomocniczej.

Komisja powołana dla takiego obwodu, po uzgodnieniu z gminną komisją wyborczą, **może** zarządzić stosowanie w głosowaniu (oprócz urny zasadniczej) urny pomocniczej (art. 44 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego). Urna

pomocnicza musi spełniać wymogi określone w § 1 pkt 4 uchwały Państwowej Komisji Wyborczej, o której mowa w pkt 20.

Urna pomocnicza służy do głosowania poza lokalem tylko przez tych wyborców, którzy są wpisani do spisu wyborców w danym obwodzie głosowania i wyrażą wolę takiego głosowania.

74. Głosowanie przy użyciu urny pomocniczej odbywa się w następujący sposób:

- 1) komisja ogłasza w zakładzie leczniczym lub domu pomocy społecznej przed dniem głosowania informację o możliwości głosowania w pomieszczeniach, w których przebywają pacjenci obłożnie chorzy i pensjonariusze mający trudności w poruszaniu się;
- 2) komisja zbiera informacje, którzy wyborcy chcą głosować w pomieszczeniu, w którym przebywają, a następnie sporządza wykaz nazwisk i imion tych osób, ze wskazaniem numerów pomieszczeń, do których członkowie komisji powinni przynieść urnę;
- 3) komisja ustala orientacyjną liczbę kart do głosowania każdego rodzaju, z pewną nadwyżką w stosunku do wcześniejszych zgłoszeń (na wypadek zgłoszeń dodatkowych dokonanych w trakcie głosowania), i przygotowuje pokwitowanie przyjęcia tych kart przez członków komisji, którzy przeprowadzą głosowanie poza lokalem wyborczym;
- 4) komisja, w drodze uchwały, określa czas (godziny) głosowania poza lokalem wyborczym i przerwę w głosowaniu, w tym czasie, w lokalu przy wykorzystaniu urny zasadniczej. Zaleca się, aby przerwę w głosowaniu zarządzić w czasie, gdy większość wyborców umieszczonych w spisie oddała głosy w lokalu wyborczym. **Przerwa w głosowaniu, o której mowa, nie stanowi podstawy do przedłużenia czasu głosowania. Uchwałę komisji o przerwie w głosowaniu należy wywiesić na drzwiach lokalu wyborczego przed rozpoczęciem głosowania przy użyciu urny pomocniczej.** Uchwała powinna być wywieszona w taki sposób, żeby możliwe było jej odczytanie także z wózka inwalidzkiego;
- 5) przed przystąpieniem do głosowania poza lokalem wyborczym komisja pieczętuje wlot urny zasadniczej, zaklejając go paskiem papieru opatrzonym pieczęcią komisji i podpisami jej członków. Jeżeli komisja otrzymała jednorazowe plomby (nalepki foliowe) opatrzone unikatowym numerem, należy zabezpieczyć urnę przed niekontrolowanym otwarciem za ich pomocą. W takim przypadku każdorazowo numer plomby (plomb), niezwłocznie po ich założeniu, powinien być wpisany przez przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie lub jego zastępcę do wewnętrznego protokołu, a członkom komisji, którzy będą prowadzili głosowanie przy wykorzystaniu urny pomocniczej, wydaje protokolarnie spis wyborców (część A i część B, o ile została sporządzona), odpowiednią liczbę kart do głosowania oraz wykaz pacjentów zakładu leczniczego lub pensjonariuszy domu pomocy społecznej, którzy wyrazili wolę głosowania w pomieszczeniu, w którym przebywają. Następnie komisja sprawdza, czy urna pomocnicza jest pusta, i pieczętuje ją. Komisja jest obowiązana dotrzeć z urną do każdego wyborcy, który wyraził wolę skorzystania z tej formy udziału w głosowaniu, a także umożliwić głosowanie innym wyborcom;
- 6) **głosowanie poza lokalem wyborczym może prowadzić co najmniej 2/3 ustawowego składu komisji przez nią wyznaczonych, o ile to możliwe zgłoszonych przez różne komitety wyborcze;** członkom komisji mogą towarzyszyć mężowie zaufania oraz obserwatorzy społeczni i obserwatorzy międzynarodowi;
- 7) wyborca po otrzymaniu kart do głosowania kwituje ich odbiór podpisem w spisie, a członek komisji w rubryce spisu „Uwagi” umieszcza litery „UP” (jako skrót od nazwy „urna pomocnicza”), w celu późniejszego rozliczenia kart do głosowania; **podczas głosowania należy dbać o to, aby zachowana była tajność głosowania;**
- 8) przy wydawaniu kart do głosowania należy zwracać uwagę na adnotacje „Tylko wybory do rady powiatu i sejmiku województwa” lub „Tylko wybory do sejmiku województwa”, a w m.st. Warszawie należy także pamiętać o obowiązku wskazanym w pkt 44;
- 9) po zakończeniu głosowania poza lokalem komisji członkowie komisji rozliczają się protokolarnie z otrzymanych wcześniej kart do głosowania (uwzględniając ich liczbę wymienioną w pokwitowaniu oraz liczbę znaków „UP” w spisie), zwracają niewykorzystane karty do głosowania i pieczętują wlot urny pomocniczej; zapieczętowaną urnę oddaje się pod dozór przewodniczącemu komisji, z tym że urnę należy postawić obok urny zasadniczej. Komisja sprawdza następnie, czy pieczęci urny zasadniczej: na wlocie i na urnie, nie zostały naruszone, sporządza protokół potwierdzający dokonanie sprawdzenia i wznawia głosowanie w lokalu komisji;
- 10) komisja przekazuje obwodowej komisji ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie uchwałę komisji w sprawie zarządzenia zastosowania urny pomocniczej przy przeprowadzeniu głosowania, wykaz wyborców, którzy wyrazili chęć głosowania przy użyciu urny pomocniczej, uchwałę komisji w sprawie przerwy w głosowaniu, protokół przekazania spisu wyborców i kart do głosowania, protokół rozliczenia kart do głosowania, a także protokół ze sprawdzenia pieczęci urny zasadniczej. Informację o przekazaniu tych dokumentów wpisuje się w pkt XIII.5 protokołu przekazania;
- 11) otwarcia urny pomocniczej dokonuje obwodowa komisja wyborcza ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, przed otwarciem urny zasadniczej.

75. Wzory dokumentów sporządzanych w związku z przeprowadzaniem głosowania przy użyciu urny pomocniczej stanowią załączniki do wytycznych, a w szczególności:
- 1) wzór uchwały w sprawie zarządzenia zastosowania urny pomocniczej przy przeprowadzeniu głosowania stanowi załącznik nr 1 do niniejszych wytycznych;
 - 2) wzór wykazu wyborców, którzy wyrazili chęć głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego, zarządzonych na dzień 21 października 2018 r. /w głosowaniu ponownym w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w dniu 4 listopada 2018 r., przy użyciu urny pomocniczej w pomieszczeniu, w którym przebywają, stanowi załącznik nr 2 do niniejszych wytycznych;
 - 3) wzór uchwały w sprawie przerwy w głosowaniu w lokalu komisji w celu przeprowadzenia głosowania przy użyciu urny pomocniczej stanowi załącznik nr 3 do niniejszych wytycznych;
 - 4) wzór protokołu przekazania spisu wyborców i kart do głosowania członkom komisji przeprowadzającym głosowanie przy użyciu urny pomocniczej stanowi załącznik nr 4 do niniejszych wytycznych;
 - 5) wzór protokołu rozliczenia kart do głosowania przekazanych członkom komisji przeprowadzającym głosowanie przy pomocy urny pomocniczej stanowi załącznik nr 5 do niniejszych wytycznych;
 - 6) wzór protokołu ze sprawdzenia pieczęci urny zasadniczej stanowi załącznik nr 6 do niniejszych wytycznych.

Rozdział VII

Ponowne głosowanie w wyborach wójta

76. **Ponowne głosowanie** w wyborach wójta odbywa się 14. dnia po pierwszym głosowaniu, tj. **w dniu 4 listopada 2018 r.**, jeżeli w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyskał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów.
77. Ponowne głosowanie przeprowadza w obwodzie ta sama komisja wyborcza, która przeprowadziła głosowanie w dniu 21 października 2018 r.
78. Zadania komisji w zakresie przygotowania i przeprowadzenia ponownego głosowania są takie same, jak te związane z przeprowadzeniem głosowania w dniu 21 października 2018 r.
79. Podczas wszystkich czynności komisji w dniu ponownego głosowania w lokalu wyborczym mogą przebywać wyłącznie mężowie zaufania wyznaczeni przez pełnomocników wyborczych (lub osoby przez nich upoważnione) komitetów wyborczych, które zgłosiły kandydatów uczestniczących w ponownym głosowaniu oraz obserwatorzy społeczni i obserwatorzy międzynarodowi. Mężowie zaufania i obserwatorzy społeczni mogą legitymować się upoważnieniami dotyczącymi wyborów przeprowadzanych w dniu pierwszego głosowania. Pełnomocnicy wyborczy, jeżeli zajdzie taka potrzeba, mogą wyznaczyć do pełnienia funkcji męża zaufania nową osobę. Obowiązuje jednak zasada, że każdego kandydata uczestniczącego w ponownym głosowaniu może reprezentować tylko jeden mąż zaufania. Mężowie zaufania danego komitetu wyborczego mogą jednakże zmieniać się w ciągu pracy komisji. Dotyczy to również obserwatorów społecznych.
80. Głosowanie ponowne przeprowadza się na podstawie spisów wyborców sporządzonych przed pierwszym głosowaniem, podlegających aktualizacji polegającej w szczególności na umieszczeniu w spisie osób, które najpóźniej w dniu ponownego głosowania ukończą 18 lat. Komisja otrzyma zaktualizowany egzemplarz spisu, na którym w rubryce przeznaczonej do potwierdzania otrzymania karty przez wyborcę wpisana będzie data ponownego głosowania w wyborach wójta. **Komisja wyborcza dopisuje do spisu wyborców** w dniu ponownego głosowania **wyłącznie** osoby wskazane w pkt 39, w sposób omówiony w tym punkcie.
81. Wraz ze spisem wyborców komisja otrzyma aktualną listę wyborców, którzy udzielili pełnomocnictwa do głosowania. Na podstawie tej listy komisja dopuści do głosowania osoby posiadające pełnomocnictwo do głosowania, które głosując w pierwszym głosowaniu, oddały komisji akt pełnomocnictwa. Komisja dopuści również do głosowania pełnomocników, którzy w dniu ponownego głosowania przedstawią akty pełnomocnictwa. Przed dopuszczeniem pełnomocnika do głosowania komisja – uwzględniając powyższe zalecenia – wykona czynności wskazane w pkt 45.

Załączniki do wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego, zarządzonych na dzień 21 października 2018 r.

Załącznik Nr 1

WZÓR

Uchwała
Obwodowej Komisji Wyborczej ds. Przeprowadzenia Głosowania w Obwodzie
Nr ... w
z dnia ... 2018 r.
w sprawie zarządzenia zastosowania urny pomocniczej
przy przeprowadzeniu głosowania

Na podstawie art. 44 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349), po uzgodnieniu z Komisją Wyborczą
(Gminną/Miejską)
w, uchwała się, co następuje:

§ 1.

Obwodowa Komisja Wyborcza ds. Przeprowadzenia Głosowania w Obwodzie Nr
w zarządza zastosowanie urny pomocniczej przy przeprowadzeniu
głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego, zarządzonych na dzień
21 października 2018 r. / ponownego w wyborach
(nazwa organu wykonawczego i nazwa gminy)
w dniu 4 listopada 2018 r. *)

§ 2.

W głosowaniu za pomocą urny pomocniczej mogą wziąć udział osoby obłożnie chore oraz osoby
mające trudności w poruszaniu się, które wyrażą wolę głosowania w ten sposób.

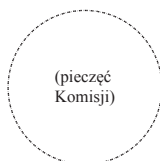
§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega podaniu do wiadomości wyborców przez
wywieszenie na drzwiach lokalu wyborczego.

.....
(Przewodniczący lub Zastępca)

Obwodowej Komisji Wyborczej
ds. Przeprowadzenia Głosowania
w Obwodzie Nr
w

.....
(podpis Przewodniczącego lub Zastępcy)

*) Niepotrzebne skreślić lub pominąć.

WZÓR

Uchwała

Obwodowej Komisji Wyborczej ds. Przeprowadzenia Głosowania w Obwodzie

Nr ... w

z dnia ... 2018 r.

w sprawie przerwy w głosowaniu w lokalu Komisji w celu przeprowadzenia głosowania przy użyciu urny pomocniczej

Na podstawie § 4 ust. 4 regulaminu obwodowych komisji wyborczych do spraw przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, stanowiącego załącznik nr 2 do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 3 września 2018 r. w sprawie regulaminów terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie powołanych do przeprowadzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M.P. poz. ...), w związku z art. 44 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349), uchwała się, co następuje:

§ 1.

Obwodowa Komisja Wyborcza ds. przeprowadzenia Głosowania w Obwodzie Nr w zarządza przerwę w głosowaniu w lokalu Komisji w celu przeprowadzenia głosowania przy użyciu urny pomocniczej.

§ 2.

Przerwa w głosowaniu w lokalu Komisji trwać będzie od godziny do godziny Na czas przeprowadzenia głosowania przy użyciu urny pomocniczej lokal Komisji będzie zamknięty.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega podaniu do wiadomości wyborców przez wywieszenie na drzwiach lokalu wyborczego.

.....
(Przewodniczący lub Zastępca)

Obwodowej Komisji Wyborczej
ds. Przeprowadzenia Głosowania
w Obwodzie Nr

W

.....
(podpis Przewodniczącego lub Zastępcy)

(pieczęć
Komisji)

WZÓR

PROTOKÓŁ

**przekazania spisu wyborców i kart do głosowania członkom Obwodowej Komisji
Wyborczej ds. Przeprowadzenia Głosowania w Obwodzie Nr ... w
przeprowadzającym głosowanie przy użyciu urny pomocniczej w dniu 2018 r.**

1. Do przeprowadzenia głosowania przy użyciu urny pomocniczej wyznaczono następujących członków Komisji:
 - 1) 4)
 - (imię i nazwisko, funkcja w Komisji)
 - 2) 5)
 - 3) 6)
2. Wyznaczonym członkom Komisji wydano:
 - 1) spis wyborców;
 - 2) karty do głosowania w liczbie:
 - a) w wyborach do rady gminy (miasta) sztuk,^{*)}
 - b) w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) sztuk,^{*)}
 - c) w wyborach do rady powiatu sztuk,^{*)}
 - d) w wyborach do sejmiku województwa sztuk,
 - e) w wyborach do rady dzielnicy m.st. Warszawy sztuk;^{*)}
 - 3) wykaz wyborców, którzy wyrazili chęć głosowania w wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego, zarządzonych na dzień 21 października 2018 r. /w głosowaniu ponownym w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w dniu 4 listopada 2018 r.^{*)}, przy użyciu urny pomocniczej w pomieszczeniu, w którym przebywają.
3. Po przeliczeniu Komisja stwierdziła, że liczba podpisów wyborców, którym wydano karty do momentu wydania spisu w celu głosowania poza lokalem Komisji, wynosiła

Podpisy członków Komisji
przekazujących dokumenty

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Podpisy członków Komisji
przyjmujących dokumenty

.....
.....
.....
.....
.....
.....

^{*)} Niepotrzebne skreślić lub pominąć.

WZÓR

PROTOKÓŁ

rozliczenia kart do głosowania przekazanych członkom Komisji przeprowadzającym
głosowanie przy pomocy urny pomocniczej

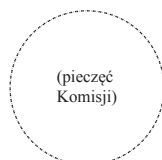
1. W dniu 2018 r. wyznaczeni członkowie Obwodowej Komisji Wyborczej ds. Przeprowadzenia Głosowania w Obwodzie Nr w o godz. zakończyli głosowanie przy pomocy urny pomocniczej.
 2. Liczba kart do głosowania przekazanych wyznaczonym członkom Komisji dla przeprowadzenia głosowania przy użyciu urny pomocniczej wynosiła:
 - 1) w wyborach do rady gminy (miasta) sztuk;*)
 - 2) w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) sztuk;*)
 - 3) w wyborach do rady powiatu sztuk;*)
 - 4) w wyborach do sejmiku województwa sztuk;
 - 5) w wyborach do rady dzielnicy m.st. Warszawy sztuk.*)
 3. Liczba niewykorzystanych kart do głosowania zwróconych Komisji wynosi:
 - 1) w wyborach do rady gminy (miasta) sztuk;*)
 - 2) w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) sztuk;*)
 - 3) w wyborach do rady powiatu sztuk;*)
 - 4) w wyborach do sejmiku województwa sztuk;
 - 5) w wyborach do rady dzielnicy m.st. Warszawy sztuk.*)
 4. Liczba kart wydanych podczas głosowania przy użyciu urny pomocniczej (liczba podpisów w spisie wyborców, gdzie w rubryce „Uwagi” wpisano „UP”) wynosi:
 - 1) w wyborach do rady gminy (miasta) sztuk;*)
 - 2) w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) sztuk;*)
 - 3) w wyborach do rady powiatu sztuk;*)
 - 4) w wyborach do sejmiku województwa sztuk;
 - 5) w wyborach do rady dzielnicy m.st. Warszawy sztuk.*)
- Uwaga!** Suma odpowiednich liczb kart z poz. 4 i z poz. 3 musi się równać odpowiednim liczbom z poz. 2.
5. Zaklejono i opieczętowano wlot urny pomocniczej.
 6. O godz. wznowiono głosowanie w lokalu Komisji.

Podpisy członków Komisji
przekazujących dokumenty

.....

Podpisy członków Komisji
przyjmujących dokumenty

.....

*) Niepotrzebne skreślić lub pominąć.

WZÓR

PROTOKÓŁ

ze sprawdzenia pieczęci urny zasadniczej

Członkowie Obwodowej Komisji Wyborczej ds. Przeprowadzenia Głosowania w Obwodzie Nr w potwierdzają, że w dniu 2018 r. do godz., tj. do czasu wznowienia głosowania przy użyciu urny zasadniczej, pieczęcie na urnie zasadniczej oraz na jej wlocie zapieczętowanym na czas przerwy w głosowaniu nie zostały naruszone.

Podpisy członków Komisji

.....

UCHWAŁA

PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

z dnia 3 września 2018 r.

w sprawie regulaminów terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie powołanych do przeprowadzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast

(wyciąg)

Na podstawie art. 160 § 4 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349) oraz w związku z art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. z 2015 r. poz. 1438 oraz z 2018 r. poz. 130) Państwowa Komisja Wyborcza uchwała, co następuje:

§ 1. Ustala się regulaminy terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie powołanych do przeprowadzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, stanowiące załączniki nr 1 i 2 do uchwały.

§ 2. Traci moc uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 sierpnia 2014 r. w sprawie regulaminów terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych powołanych do przeprowadzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M. P. z 2014 r. poz. 789).

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu.

Przewodniczący
 Państwowej Komisji Wyborczej
 Wojciech Hermeliński

**REGULAMIN OBWODOWYCH KOMISJI WYBORCZYCH
DS. PRZEPROWADZENIA GŁOSOWANIA W OBWODZIE
ORAZ DS. USTALENIA WYNIKÓW GŁOSOWANIA W OBWODZIE**

§ 1. Obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, zwane dalej „komisjami”, wykonują swoje zadania określone w ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349), zwanej dalej „Kodeksem wyborczym”, stosując się do wytycznych i innych uchwał oraz wyjaśnień Państwowej Komisji Wyborczej, komisarza wyborczego. W razie wątpliwości komisja może się zwracać o dodatkowe wyjaśnienia do komisarza wyborczego.

§ 2.1. Pracami komisji kieruje, zwołuje jej posiedzenia i im przewodniczy przewodniczący komisji.

2. W razie nieobecności przewodniczącego jego obowiązki pełni zastępca przewodniczącego komisji.

§ 3.1. Komisja niezwłocznie po jej powołaniu zbiera się na pierwszym posiedzeniu, które zwołuje właściwy komisarz wyborczy, a organizuje urzędnik wyborczy przy pomocy właściwego urzędu gminy.

2. Na pierwszym posiedzeniu komisja:

1) wybiera ze swego składu przewodniczącego komisji oraz jego zastępcę;

2) omawia swoje zadania i tryb pracy, a także obowiązki i uprawnienia osób wchodzących w jej skład.

3. Wybory przewodniczącego komisji i oddzielnie jego zastępcy odbywają się w głosowaniu jawnym, chyba że członek komisji zażąda przeprowadzenia głosowania tajnego. W razie równej liczby głosów ponawia się głosowanie.

4. Do czasu wyboru przewodniczącego pierwszemu posiedzeniu komisji przewodniczy najstarszy wiekiem członek komisji uczestniczący w posiedzeniu.

5. Komisja zapoznaje się z wytycznymi i innymi uchwałami oraz wyjaśnieniami Państwowej Komisji Wyborczej:

1) obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie

– w szczególności dotyczącymi przeprowadzenia głosowania,

2) obwodowa komisja wyborcza ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie

– w szczególności dotyczącymi ustalenia wyników głosowania

– oraz na tej podstawie sporządza plan pracy.

6. Obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie ustala zadania do dnia wyborów, w tym związane z przygotowaniem lokalu wyborczego, odbiorem i zabezpieczeniem kart do głosowania, formularzy protokołu, spisu wyborców, pieczęci komisji, obwieszczeń i innych materiałów. Zadania te obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie wykonuje we współdziałaniu z urzędnikiem wyborczym oraz urzędem gminy.

§ 4.1. Obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie Komisja podejmuje rozstrzygnięcia w obecności co najmniej połowy swego składu, w tym przewodniczącego lub jego zastępcy, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Od chwili rozpoczęcia głosowania aż do jego zakończenia w lokalu wyborczym muszą być równocześnie obecni członkowie obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie w liczbie stanowiącej co najmniej 2/3 jej pełnego składu, w tym przewodniczący komisji lub jego zastępca.

3. Wszystkie czynności obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie wykonywane są wspólnie przez członków komisji w liczbie stanowiącej co najmniej 2/3 jej pełnego składu, w tym przewodniczącego lub jego zastępcę.

4. Rozstrzygnięcia komisji mogą mieć formę odrębnych uchwał bądź wpisów do protokołu.

5. Uchwały podpisuje przewodniczący posiedzenia.

§ 5. Komisja podejmuje rozstrzygnięcia większością głosów. W razie równej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego posiedzenia.

§ 6.1. Z posiedzenia komisji sporządza się protokół, w którym podaje się:

1) porządek obrad;

2) imiona i nazwiska uczestników;

3) podjęte rozstrzygnięcia i ustalenia.

2. Do protokołu dołącza się podjęte uchwały.

3. Protokół podpisuje przewodniczący posiedzenia.

§ 7.1. Protokół głosowania w obwodzie oraz kopie protokołu głosowania w obwodzie podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, obecne przy ich sporządzaniu.

2. Protokół przekazania przez przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie:

- 1) spisu wyborców,
- 2) urny wyborczej wraz ze znajdującymi się w niej kartami do głosowania,
- 3) egzemplarzy protokołu głosowania w obwodzie,
- 4) niewykorzystanych kart do głosowania,
- 5) aktów pełnomocnictwa do głosowania,
- 6) innych dokumentów, w tym uchwał komisji lub zarządzeń jej przewodniczącego, dotyczących przebiegu głosowania,
- 7) pieczęci komisji,

o którym mowa w art. 70 § 1b Kodeksu wyborczego, podpisują wszyscy obecni przy przekazaniu członkowie każdej z tych komisji, w tym obowiązkowo przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie.

3. Uchwały obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie lub zarządzenia jej przewodniczącego, dotyczące ustalenia wyników głosowania, wpisuje się do protokołu głosowania w obwodzie. W razie braku miejsca na formularzu protokołu, dołącza się je jako załączniki do protokołu. Do protokołu głosowania w obwodzie dołącza się także uchwały obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie lub zarządzenia jej przewodniczącego, dotyczące przebiegu głosowania.

4. Uchwały, protokół, o którym mowa w ust. 2, protokoły głosowania i inne dokumenty komisji oraz wydawane karty do głosowania opatrywane są pieczęcią komisji.

§ 8. Komisja udziela informacji o wykonywaniu swoich zadań i udostępnia dokumentację członkom Państwowej Komisji Wyborczej oraz komisarzowi wyborczemu, a także osobom przez nie upoważnionym.

§ 9.1. Członkowie komisji mają obowiązek uczestniczenia w szkoleniach oraz posiedzeniach i innych pracach komisji, w szczególności członkowie obwodowej komisji wyborczej:

- 1) ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie – w przeprowadzeniu głosowania;
- 2) ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie – w ustaleniu jego wyników.

2. W razie niemożności wzięcia udziału w pracach komisji, zwłaszcza w dniu wyborów, członek komisji powinien jak najwcześniej zawiadomić o tym przewodniczącego komisji.

§ 10. Obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie i obwodowa komisja wyborcza ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie współdziała w wykonywaniu swoich zadań odpowiednio z wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) oraz urzędnikiem wyborczym.

§ 11. W przypadku konieczności dokonania zmiany w składzie komisji, jej przewodniczący niezwłocznie powiadamia o tym komisarza wyborczego, za pośrednictwem urzędnika wyborczego, a gdy nie jest to możliwe – bezpośrednio.

**UCHWAŁA
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ**

z dnia 30 lipca 2018 r.

w sprawie wzoru zaświadczenia dla męża zaufania

Na podstawie art. 103a § 4 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349) Państwowa Komisja Wyborcza uchwała, co następuje:

§ 1. Ustala się wzór zaświadczenia dla męża zaufania, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu.¹⁾

Zastępca Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej: *W. Kozielowicz*

Załącznik do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej
z dnia 30 lipca 2018 r. (poz. 822)

WZÓR

ZAŚWIADCZENIE DLA MĘŻA ZAUFANIA

Ja,
(imię - imiona i nazwisko)

jako pełnomocnik wyborczy – osoba upoważniona przez pełnomocnika wyborczego*, działając w imieniu:

Nazwa komitetu

zaświadczam, że Pan/Pani:

Imię	Drugie imię	Nazwisko
Numer ewidencyjny PESEL		

został(-a) wyznaczony(-a) na męża zaufania do:

..... W**
(nazwa komisji wyborczej i, w przypadku obwodowej komisji wyborczej, jej numer) (miejsowość)

w wyborach
(nazwa wyborów)

zarządzonych na dzień
(data wyborów)

.....
(podpis pełnomocnika
lub osoby upoważnionej)

* Jeżeli zaświadczenie wystawiła osoba upoważniona przez pełnomocnika, zaświadczenie należy okazać właściwej komisji wyborczej łącznie z kopią udzielonego upoważnienia.

** W przypadku wyznaczenia męża zaufania do obwodowej komisji wyborczej zaświadczenie dotyczy zarówno obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, jak i obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, chyba że zostanie w nim wskazana tylko jedna z tych komisji.

¹⁾ Niniejsza uchwała była poprzedzona uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 sierpnia 2014 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla męża zaufania wyznaczonego do obwodowej komisji wyborczej w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (M.P. poz. 701) i uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 9 marca 2015 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla mężów zaufania do obwodowych komisji wyborczych w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. poz. 278), które utraciły moc z dniem 31 stycznia 2018 r. na podstawie art. 5 pkt 46 ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (Dz. U. poz. 130).

**UCHWAŁA
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ**

z dnia 3 września 2018 r.

w sprawie wzoru zaświadczenia dla obserwatora społecznego

Na podstawie art. 103a § 4 w związku z art. 103c § 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349) Państwowa Komisja Wyborcza uchwała, co następuje:

§ 1. Ustala się wzór zaświadczenia dla obserwatora społecznego, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu.

Zastępca Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej: *W. Kozielowicz*

Załącznik do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej
z dnia 30 lipca 2018 r. (poz. 795)

WZÓR

ZAŚWIADCZENIE DLA OBSERWATORA SPOŁECZNEGO

Ja
(imię - imiona i nazwisko)

działając w imieniu organu uprawnionego do reprezentowania na zewnątrz stowarzyszenia/fundacji,^{*)} do którego(-ej) celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego:

Nazwa stowarzyszenia lub fundacji	
Numer KRS	

zaświadczam, że Pan/Pani:

Imię		Drugie imię		Nazwisko							
Numer ewidencyjny PESEL											

został(-a) wyznaczony(-a) na obserwatora społecznego do:

..... W¹⁾
(nazwa komisji wyborczej i, w przypadku obwodowej komisji wyborczej, jej numer) (miejsowość)

w wyborach
(nazwa wyborów)

zarządzonych na dzień
(data wyborów)

.....
(podpis osoby uprawnionej)

*) Niepotrzebne skreślić lub pominąć.

¹⁾ W przypadku wyznaczenia obserwatora społecznego do obwodowej komisji wyborczej zaświadczenie dotyczy zarówno obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, jak i obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie, chyba że zostanie w nim wskazana tylko jedna z nich.

**UCHWAŁA
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ**

z dnia 27 sierpnia 2018 r.

w sprawie trybu i sposobu udostępniania oraz przekazywania, w trakcie głosowania, danych o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania w stałych obwodach głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 21 października 2018 r.

Na podstawie art. 80 § 3 i art. 162 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349) oraz w związku z art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. z 2015 r. poz. 1438 oraz z 2018 r. poz. 130) Państwowa Komisja Wyborcza uchwala, co następuje:

§ 1. Ustala się tryb i sposób udostępniania oraz przekazywania, w trakcie głosowania, danych o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania w stałych obwodach głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 21 października 2018 r., stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszenia.

Przewodniczący
Państwowej Komisji Wyborczej
Wojciech Hermeliński

Załącznik do uchwały
Państwowej Komisji Wyborczej
z dnia 27 sierpnia 2018 r.

**TRYB I SPOSÓB UDOSTĘPNIANIA ORAZ PRZEKAZYWANIA, W TRAKCIE GŁOSOWANIA,
DANYCH O LICZBIE OSÓB UPRAWNIONYCH DO GŁOSOWANIA ORAZ O LICZBIE WYBORCÓW,
KTÓRYM WYDANO KARTY DO GŁOSOWANIA W STAŁYCH OBWODACH GŁOSOWANIA W WYBORACH
DO RAD GMIN, RAD POWIATÓW, SEJMIKÓW WOJEWÓDZTW I RAD DZIELNIC M.ST. WARSZAWY
ORAZ W WYBORACH WÓJTÓW, BURMISTRZÓW I PREZYDENTÓW MIAST
ZARZĄDZONYCH NA DZIEŃ 21 PAŹDZIERNIKA 2018 R.**

1. Obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania przekazują Państwowej Komisji Wyborczej, w trakcie głosowania, w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 21 października 2018 r., dane o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania w stałych obwodach głosowania, zwane dalej „danymi”.
2. Liczbę osób uprawnionych do głosowania ustala się na podstawie liczby osób umieszczonych w spisie wyborców łącznie z osobami dopisanymi przez komisję obwodową w trakcie głosowania, natomiast liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania, stanowi suma liczby podpisów wyborców potwierdzających otrzymanie karty do głosowania do sejmiku województwa, łącznie z adnotacjami o wydaniu karty bez potwierdzenia podpisem w spisie lub adnotacjami „bez sejmiku”. W ponownym głosowaniu liczbę uprawnionych do głosowania stanowi liczba osób umieszczonych w spisie wyborców po jego aktualizacji, łącznie z osobami dopisanymi przez komisję w dniu głosowania.

3. Obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania w dniu głosowania dane, o których mowa w pkt 2, przekazują dwukrotnie – według stanu na godzinę: 12⁰⁰ i 17⁰⁰, zwane dalej „godzinami sprawozdawczymi”.
4. Obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania przekazują dane do Państwowej Komisji Wyborczej za pośrednictwem systemu informatycznego, o którym mowa w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 13 sierpnia 2018 r. w sprawie warunków oraz sposobu pomocniczego wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M.P. poz.).
5. W przypadku braku możliwości wprowadzenia danych do systemu informatycznego, dane z komisji obwodowej ds. przeprowadzenia głosowania przekazuje się Państwowej Komisji Wyborczej za pośrednictwem pełnomocników ustanowionych przez komisarzy wyborczych, zwanych dalej „pełnomocnikami”, upoważnionych do telefonicznego przyjęcia danych od komisji obwodowych.
6. Komisarze wyborczy zobowiązani są przekazać informację, o której mowa w pkt 7 oraz szczegółowo omówić na szkoleniach komisji obwodowych tryb i sposób przekazywania danych o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania.
7. Informacja, którą otrzyma każda z obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania powinna zawierać:
 - 1) opis sposobu przekazywania danych z obwodowej komisji wyborczej do systemu informatycznego albo – w przypadku braku możliwości wprowadzenia danych do systemu informatycznego – pełnomocnikowi;
 - 2) imię i nazwisko pełnomocnika oraz jego numer telefonu;
 - 3) wskazanie godziny, do której dane są przyjmowane przez pełnomocników (do godziny 12³⁰ i 17³⁰);
 - 4) numer telefonu do komisarza wyborczego przeznaczony wyłącznie do przyjmowania informacji w sytuacjach awaryjnych;
 - 5) przypomnienie o konieczności zachowania dyscypliny przy przekazywaniu danych; telefoniczne przekazywanie danych powinno być krótkie i rzeczowe, by nie blokować linii telefonicznej.
8. Dane przekazywane telefonicznie przez komisje obwodowe pełnomocnikom powinny zawierać następującą treść:
 - 1) nazwa gminy;
 - 2) numer obwodu;
 - 3) adres komisji obwodowej;
 - 4) imię i nazwisko przewodniczącego komisji obwodowej ds. przeprowadzenia głosowania (jeśli informację przekazuje zastępca przewodniczącego lub inny członek komisji, powinien podać imię i nazwisko przewodniczącego oraz własne);
 - 5) liczbę osób uprawnionych do głosowania w formie: „liczba uprawnionych: jeden, zero, dwa, cztery; powtarzam: tysiąc dwadzieścia cztery”;
 - 6) liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania, w formie: „liczba wydanych kart: cztery, pięć, jeden; powtarzam: czterysta pięćdziesiąt jeden”.
9. Przekazywanie danych przez pełnomocników do Państwowej Komisji Wyborczej odbywa się za pośrednictwem systemu informatycznego, o którym mowa w pkt 4, z zastrzeżeniem pkt 14-16.
10. W celu umożliwienia przekazania otrzymanych danych pełnomocnik musi być wyposażony w komputer z dostępem do sieci publicznej oraz login i hasło uprawniające do dostępu do systemu informatycznego.
11. Pełnomocnik otrzymuje wykaz obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania, ze wskazaniem przy każdej komisji:
 - 1) nazwy gminy;
 - 2) numeru obwodu,
 - 3) adresu komisji,
 - 4) imienia i nazwiska przewodniczącego komisji,
 - 5) numeru telefonu.
12. Do godziny 11⁰⁰ w dniu głosowania pełnomocnicy skontaktują się telefonicznie z komisjami obwodowymi ds. przeprowadzenia głosowania, w celu potwierdzenia gotowości do wprowadzenia danych do systemu informatycznego i poprawności informacji o numerach telefonów. Jeśli członkowie obwodowych komisji ds. przeprowadzenia głosowania posiadają telefony komórkowe, wskazane jest przekazanie ich numerów pełnomocnikowi, w przypadku potrzeby awaryjnego ich wykorzystania. W razie trudności z nawiązaniem kontrolnych połączeń telefonicznych należy niezwłocznie powiadomić o tym wójta (burmistrza, prezydenta miasta) oraz komisarza wyborczego.
13. Pełnomocnik, przyjmując dane przekazywane drogą telefoniczną, sprawdza zgodność elementów identyfikujących komisję przekazującą (numer obwodu, adres komisji oraz imię i nazwisko przewodniczącego komisji), w razie

- wątpliwości co do tożsamości osoby, która przekazała dane, pełnomocnik powinien połączyć się telefonicznie z komisją, która je przekazywała, i uzyskać potwierdzenie przyjętych danych.
14. W przypadku braku możliwości skorzystania z systemu informatycznego przez pełnomocnika, przekazuje on dane poprzez arkusz kalkulacyjny zawierający wyłącznie informacje określone w pkt 8 ppkt 1, 5 i 6 oraz liczbę obwodów, z których uzyskano dane, za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres e-mail osoby wyznaczonej przez komisarza wyborczego.
 15. W przypadku braku możliwości skorzystania z systemu informatycznego oraz poczty elektronicznej pełnomocnik dane zbiorcze przekazuje telefonicznie osobie wyznaczonej przez komisarza wyborczego w delegaturze Krajowego Biura Wyborczego. Dane przekazuje się w następującej kolejności:
 - 1) nazwa gminy;
 - 2) imię i nazwisko pełnomocnika;
 - 3) liczba obwodów z których uzyskano dane, w formie „liczba obwodów dziewiętnaście, powtarzam: dziewiętnaście”;
 - 4) suma liczb osób uprawnionych do głosowania w obwodach — w formie jak w pkt 8 ppkt 5;
 - 5) suma liczb wyborców, którym wydano karty do głosowania w obwodach — w formie jak w pkt 8 ppkt 6.
 16. W przypadku braku możliwości skorzystania z systemu informatycznego, osoba wyznaczona przez komisarza wyborczego w delegaturze Krajowego Biura Wyborczego ma obowiązek sporządzić arkusz kalkulacyjny zawierający wyłącznie dane określone w pkt 15 ppkt 1, 3, 4 i 5 i przekazać za pośrednictwem systemu poczty elektronicznej do wyznaczonej przez Państwową Komisję Wyborczą osoby.
 17. Obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania, w miarę możliwości, przystępują do ustalenia danych jeszcze przed upływem godzin sprawozdawczych.
 18. Niezwłocznie po upływie godzin sprawozdawczych komisje ustalają dane i przekazują do systemu informatycznego.
 19. Pełnomocnik, o którym mowa w pkt 5, na bieżąco kontroluje w systemie informatycznym poprawność wprowadzonych przez komisje obwodowe ds. przeprowadzenia głosowania danych i w przypadku stwierdzenia ich rażącej nieprawidłowości kontaktuje się telefonicznie z komisją obwodową w celu poprawienia wprowadzonych danych.
 20. Osoba wyznaczona przez komisarza wyborczego w delegaturze Krajowego Biura Wyborczego na bieżąco kontroluje w systemie informatycznym poprawność danych wprowadzanych przez komisje obwodowe i w przypadku stwierdzenia ich rażącej nieprawidłowości kontaktuje się z pełnomocnikiem, o którym mowa w pkt 5, w celu poprawienia wprowadzonych danych.
 21. Przekazanie danych z komisji obwodowych następuje nie później niż 30 minut po upływie godziny sprawozdawczej (do godziny 12³⁰ i 17³⁰). Jeśli w tym czasie nie zostaną wprowadzone dane z którejś z komisji obwodowych ds. przeprowadzenia głosowania, pełnomocnik powinien ustalić telefonicznie przyczynę nieprzekazania danych. Jeżeli nie byłoby możliwości połączenia telefonicznego lub z innych przyczyn uzyskania danych z komisji obwodowej nie byłoby możliwe do godziny 12⁴⁰ (17⁴⁰), dane z tej komisji obwodowej nie będą uwzględnione.
 22. Osoby przyjmujące telefonicznie dane w delegaturze Krajowego Biura Wyborczego powinny posiadać wykaz pełnomocników, którzy przekazują im dane, oraz arkusze do wpisania tych danych. Dane przekazane telefonicznie są rejestrowane w systemie elektronicznym.
 23. Jako nieprzekraczalny termin przekazania przez pełnomocników danych do komisarza wyborczego przyjmuje się godzinę 12⁵⁰ (17⁵⁰). Jeśli w tym terminie komisarz wyborczy nie otrzyma danych od któregoś z pełnomocników bądź stwierdzi, że dane nie zostały przez pełnomocnika wprowadzone do systemu elektronicznego, powinien połączyć się z nim telefonicznie w celu ustalenia przyczyny nieprzekazania danych.
 24. Jeżeli nie byłoby możliwości uzyskania połączenia telefonicznego lub z innych przyczyn przekazanie danych przez pełnomocnika nie byłoby możliwe do godziny 12⁵⁵ i 17⁵⁵ komisarz wyborczy dokonuje podsumowania otrzymanych danych i przekazuje je do Państwowej Komisji Wyborczej za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych, nie później niż o godzinie 13⁰⁰ i 18⁰⁰.
 25. Państwowa Komisja Wyborcza podaje do publicznej wiadomości dane z podziałem na gminy, podając również informację o liczbie obwodów ogółem w gminie oraz o liczbie obwodów, z których dane zostały uzyskane.
 26. Informację o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania, obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania udostępnia na drzwiach wejściowych do lokalu wyborczego, niezwłocznie po przekazaniu Państwowej Komisji Wyborczej danych w sposób określony w pkt 4 lub 5. Informację podpisuje przewodniczący komisji lub jego zastępca i opatruje ją pieczęcią komisji.

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA INFRASTRUKTURY¹⁾**

z dnia 8 czerwca 2018 r.

w sprawie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym

Na podstawie art. 53j § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754 i 1000) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa dla głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych tryb:

- 1) odbierania kopert zwrotnych od wyborców niepełnosprawnych oraz dostarczania ich do obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, zwanych dalej „obwodowymi komisjami wyborczymi”;
- 2) przekazywania pakietów wyborczych właściwemu dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego, jeżeli przekazanie nedoręczonych pakietów wyborczych do obwodowej komisji wyborczej nie było możliwe do zakończenia głosowania;
- 3) przekazywania właściwemu dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego kopert zwrotnych niedostarczonych do obwodowej komisji wyborczej do zakończenia głosowania.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

- 1) właściwym dyrektorze delegatury Krajowego Biura Wyborczego – należy przez to rozumieć dyrektora delegatury Krajowego Biura Wyborczego właściwej ze względu na siedzibę obwodowej komisji wyborczej, o której mowa w art. 12a ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy;
- 2) operatorze wyznaczonym – należy przez to rozumieć operatora w rozumieniu art. 3 pkt 13 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 1481 oraz z 2018 r. poz. 106, 138, 650 i 1118);
- 3) dniu roboczym – należy przez to rozumieć dzień od poniedziałku do piątku, który nie jest dniem ustawowo wolnym od pracy.

§ 3.1. Przedstawiciel operatora wyznaczonego odbiera zamkniętą kopertę zwrotną od wyborcy niepełnosprawnego, który otrzymał pakiet wyborczy, na podstawie okazanego dokumentu potwierdzającego tożsamość, odnotowując odbiór koperty.

2. Odbiór koperty zwrotnej przez przedstawiciela operatora wyznaczonego następuje za pokwitowaniem najpóźniej w:

- 1) przedostatnim dniu roboczym poprzedzającym dzień wyborów, jeżeli wyborca niepełnosprawny w momencie doręczenia pakietu wyborczego zgłosił potrzebę jej odbioru, pod adresem wskazanym przez tego wyborcę;
- 2) przedostatnim dniu roboczym poprzedzającym dzień wyborów – w placówce operatora wyznaczonego usytuowanej na obszarze gminy, w której wyborca niepełnosprawny jest ujęty w rejestrze wyborców;
- 3) trzecim dniu roboczym poprzedzającym dzień wyborów – w dowolnej placówce pocztowej operatora wyznaczonego.

§ 4. Operator wyznaczony dokonuje jednego doręczenia zgromadzonych kopert zwrotnych do właściwej obwodowej komisji wyborczej, za pokwitowaniem odbioru, w dniu wyborów, w czasie trwania głosowania.

§ 5.1. Pakiety wyborcze, których przekazanie do obwodowej komisji wyborczej do zakończenia głosowania nie było możliwe, a które pozostały w posiadaniu operatora wyznaczonego, operator wyznaczony przekazuje niezwłocznie właściwemu dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego.

2. Przekazanie zgromadzonych pakietów wyborczych następuje przez jednorazowe wydanie ich osobie uprawnionej do odbioru przesyłek w siedzibie delegatury Krajowego Biura Wyborczego, za pokwitowaniem odbioru.

§ 6. Koperty zwrotne niedostarczone do obwodowej komisji wyborczej do zakończenia głosowania operator wyznaczony przekazuje właściwemu dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego przez jednorazowe wydanie ich osobie uprawnionej do odbioru przesyłek w siedzibie delegatury Krajowego Biura Wyborczego, za pokwitowaniem odbioru.

§ 7. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.²⁾

Minister Infrastruktury: *A. Adamczyk*

¹⁾ Minister Infrastruktury kieruje działem administracji rządowej – łączność, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Infrastruktury (Dz. U. poz. 101 i 176).

²⁾ Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 21 stycznia 2015 r. w sprawie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym w kraju (Dz. U. poz. 131), które zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (Dz. U. poz. 130) traci moc z dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

UCHWAŁA
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

z dnia 27 sierpnia 2018 r.

**w sprawie sposobu postępowania z kopertami zwrotnymi i pakietami wyborczymi
w głosowaniu korespondencyjnym**

Na podstawie art. 53j § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349) Państwowa Komisja Wyborcza uchwała, co następuje:

§ 1. Uchwała określa:

- 1) sposób postępowania z kopertami zwrotnymi doręczonymi do obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania do zakończenia głosowania,
- 2) sposób postępowania z kopertami zwrotnymi doręczonymi do obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania po zakończeniu głosowania,
- 3) sposób postępowania z kopertami zwrotnymi zawierającymi niezaklejone koperty na kartę lub karty do głosowania, zwane dalej „kopertami na kartę do głosowania”,
- 4) sposób postępowania z kopertami zwrotnymi niezawierającymi podpisanego oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu,
- 5) sposób postępowania z pakietami wyborczymi nieodebranymi przez wyborcę niepełnosprawnego – w głosowaniu korespondencyjnym.

§ 2.1. Koperty zwrotne, doręczone do obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania do zakończenia głosowania, komisja otwiera niezwłocznie po doręczeniu i sprawdza, czy w kopercie zwrotnej znajduje się:

- 1) podpisane przez wyborcę oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu;
- 2) zaklejona koperta na kartę do głosowania.

2. Jeżeli spełnione są warunki, o których mowa w ust. 1, komisja odnotowuje w rubryce spisu „Uwagi”, odpowiadającej pozycji, pod którą przy nazwisku wyborcy umieszczono informację o wysłaniu pakietu wyborczego, że wyborca głosował korespondencyjnie, a zaklejoną kopertę na kartę do głosowania komisja wrzuca do urny wyborczej. Oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu komisja dołącza do spisu wyborców. Puste koperty zwrotne komisja pakuje w pakiet, opisuje i odkłada. Pakiet ten pozostaje w dokumentacji komisji, która po zakończeniu głosowania przekazywane jest w depozyt urzędnikowi wyborczemu.

3. Jeżeli:

- 1) w kopercie zwrotnej nie było oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu,
- 2) oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu nie było podpisane przez wyborcę,
- 3) w kopercie zwrotnej nie było koperty na kartę do głosowania,
- 4) koperta na kartę do głosowania była niezaklejona – komisja ds. przeprowadzenia głosowania odkłada kopertę zwrotną wraz z zawartością, segregując odłożone koperty według naruszeń powyższych warunków. Kopert tych komisja ds. ustalania wyników głosowania nie bierze pod uwagę przy ustalaniu wyników głosowania.

4. Komisja pakuje koperty wraz z kartami w osobne pakiety, według naruszeń warunków określonych w ust. 3, opisuje je i odkłada.

5. Jeżeli kopertę zwrotną wyborca dostarczył osobiście do obwodowej komisji wyborczej, komisja w jego obecności otwiera kopertę zwrotną i na podstawie jego dokumentu tożsamości sprawdza, czy w kopercie zwrotnej znajduje się podpisane przez tego wyborcę oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu. Ponadto komisja sprawdza, czy koperta na kartę do głosowania jest zaklejona. Jeżeli któryś z wymienionych warunków nie jest spełniony, komisja wzywa wyborcę do usunięcia stwierdzonej wady. Jeżeli warunki są spełnione, komisja dołącza do spisu wyborców oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu, wrzuca kopertę na kartę do głosowania do urny, a pustą kopertę zwrotną dołącza do pakietu, o którym mowa w ust. 2 zdanie trzecie.

§ 3. Pakiety wyborcze nieodebrane przez wyborcę, dostarczone obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie komisja pakuje w pakiet, opisuje i odkłada. Pakiet ten pozostaje w dokumentacji komisji, która po zakończeniu głosowania przekazywane jest w depozyt urzędnikowi wyborczemu.

§ 4. Przepis § 3 stosuje się odpowiednio do kopert zwrotnych doręczonych do obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania po zakończeniu głosowania.

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu.¹⁾

Przewodniczący
Państwowej Komisji Wyborczej
Wojciech Hermeliński

¹⁾ Niniejsza uchwała była poprzedzona uchwałą z dnia 22 grudnia 2014 r. w sprawie sposobu postępowania z kopertami zwrotnymi i pakietami wyborczymi w głosowaniu korespondencyjnym w kraju (M.P. z 2015 r. poz. 37), która utraciła moc z dniem 1 sierpnia 2018 r. na podstawie art. 18 ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 130)

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA INFRASTRUKTURY¹⁾**

z dnia 29 lipca 2011 r.

**w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych
do potrzeb wyborców niepełnosprawnych**

(tekst ujednoczony)

Na podstawie art. 186 § 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, zwany dalej „lokałem”.

§ 2.1. Lokal powinien znajdować się na parterze budynku bez barier architektonicznych albo wyposażonego w podjazdy lub inne urządzenia umożliwiające samodzielne dotarcie do niego wyborcom niepełnosprawnym.

2. Co najmniej jedne drzwi prowadzące do lokalu powinny umożliwiać dogodne warunki ruchu wyborcom niepełnosprawnym, w szczególności:

- 1) powinny być rozwierane lub rozsuwane;
- 2) ²⁾ mieć szerokość w świetle co najmniej 0,9 m, a gdy są to drzwi dwuskrzydłowe szerokość skrzydła głównego nie może być mniejsza niż 0,9 m;
- 3) ³⁾ nie mogą mieć progu wyższego niż 0,02 m.

3. Rozmieszczenie drzwi umożliwiających dogodne warunki ruchu wyborcom niepełnosprawnym powinno zapewniać wyborcy niepełnosprawnemu możliwość bezpośredniego dotarcia do lokalu.

4. Krawędzie stopni schodów znajdujących się w lokalu oraz prowadzących do lokalu powinny wyróżniać się kolorem kontrastującym z kolorem posadzki.

§ 3. Lokal powinien umożliwiać dogodne warunki ruchu wyborcom niepełnosprawnym, a w szczególności:

- 1) przezroczyste przegrody, w szczególności drzwi i ściany, powinny być oznaczone na wysokości 0,8-1,2 m oraz 1,4-1,7 m przynajmniej dwoma pasami o szerokości 0,1-0,15 m, o jednolitej barwie, kontrastującej z tłem;
- 2) posadzki powinny mieć nawierzchnię o właściwościach przeciwpoślizgowych;
- 3) droga prowadząca od drzwi wejściowych do miejsca głosowania powinna być możliwie najkrótsza oraz wolna od przeszkód;
- 4) w miejscu zapewniającym tajność głosowania należy zapewnić dodatkowe, obok górnego, oświetlenie skierowane bezpośrednio na miejsce, w którym będzie wypełniana karta do głosowania.

§ 4.1. W lokalu należy wyznaczyć co najmniej jedno miejsce zapewniające tajność głosowania wyborcom niepełnosprawnym, dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych wynikających z ich niepełnosprawności.

2. Miejsce zapewniające tajność głosowania wyborcom niepełnosprawnym powinno mieć co najmniej 1,2 m szerokości i 1,2 m głębokości oraz umożliwiać pisanie na dwóch wysokościach: 0,8 i 1,1 m.

3. Urna wyborcza powinna mieć nie więcej niż 1 m wysokości.

4. Przejście pomiędzy miejscem wydania karty do głosowania i miejscem zapewniającym tajność głosowania a urną powinno mieć szerokość co najmniej 1,5 m.

§ 5. Urzędowe obwieszczenia oraz informacja, o których mowa w art. 48 § 2 i 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy, powinny być umieszczone w miejscu dostępnym dla wyborców poruszających się na wózkach inwalidzkich, na wysokości 0,9 m mierzonej od posadzki do dolnej części arkusza obwieszczenia lub informacji.

§ 6. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 2011 r.⁴⁾

Minister Infrastruktury: *C. Grabarczyk*

¹⁾ Minister Infrastruktury kieruje działem administracji rządowej - budownictwo, gospodarka przestrzenna i mieszkaniowa, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Infrastruktury (Dz. U. Nr 216, poz. 1594).

²⁾ § 2 ust. 2 pkt 2 zmieniony przez § 1 rozporządzenia z dnia 21 grudnia 2017 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 2468) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 13 stycznia 2018 r.

³⁾ § 2 ust. 2 pkt 3 zmieniony przez § 1 rozporządzenia z dnia 21 grudnia 2017 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 2468) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 13 stycznia 2018 r.

⁴⁾ Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 81, poz. 888), które traci moc z dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia na podstawie art. 15 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 113, Nr 102, poz. 588, Nr 147, poz. 881 i Nr 149, poz. 889).

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH¹⁾**

z dnia 29 grudnia 2014 r.

w sprawie spisu wyborców

(wyciąg)

Na podstawie art. 33 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) sposób sporządzenia i udostępniania spisu wyborców, w tym ustalając:
 - a) wzór spisu wyborców,
 - b) metody aktualizacji spisu wyborców,
 - c) wzór wniosku o udostępnienie spisu wyborców,
 - d) wzory wykazów wyborców przebywających w podmiocie leczniczym, domu pomocy społecznej, zakładzie karnym i areszcie śledczym, oddziale zewnętrznym takiego zakładu i aresztu, domu studenckim, zespole domów studenckich, w których utworzono obwody głosowania,
 - e) wzory wykazów wyborców, którzy opuścili podmiot leczniczy, dom pomocy społecznej, zakład karny, areszt śledczy, oddział zewnętrzny takiego zakładu albo aresztu, dom studencki, zespół domów studenckich, w których utworzono obwody głosowania,
 - f) wzór zawiadomienia o dopisaniu lub o wpisaniu wyborcy do spisu wyborców w innym obwodzie głosowania;
- 2) wzór zaświadczenia o prawie do głosowania oraz sposób wydawania i ewidencjonowania tych zaświadczeń.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

- 1) Kodeksie wyborczym – należy przez to rozumieć ustawę z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy;
- 2) zakładzie – należy przez to rozumieć podmiot leczniczy, dom pomocy społecznej, zakład karny i areszt śledczy oraz oddział zewnętrzny takiego zakładu i aresztu, a także dom studencki oraz zespół domów studenckich, w których utworzono obwód głosowania;
- 3) kierującym zakładem – należy przez to rozumieć dyrektora podmiotu leczniczego albo dyrektora lub kierownika domu pomocy społecznej, zakładu karnego, aresztu śledczego, a także domu studenckiego oraz zespołu domów studenckich, w których utworzono obwód głosowania;
- 4) wójcie – należy przez to rozumieć także burmistrza lub prezydenta miasta.

Rozdział 2

Sposób sporządzenia spisu wyborców

§ 3.1. Spis wyborców sporządza się w urzędzie gminy na podstawie stałego rejestru wyborców w gminie.

2. W wyborach do Parlamentu Europejskiego część A spisu obejmuje wyborców będących obywatelami polskimi, z wyjątkiem wyborców, którzy zgłosili chęć głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przeprowadzanych przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej.

3. W przypadkach, o których mowa w art. 29 § 2 i art. 30 § 2 Kodeksu wyborczego, przy nazwiskach osób, które nie zamieszkują stale na obszarze danej gminy, ale stale zamieszkują na obszarze powiatu lub województwa, na którego terenie położona jest ta gmina, w spisie wyborców w rubryce „Uwagi” zamieszcza się odpowiednio adnotację: „Tylko wybory do rady powiatu i sejmiku województwa” lub „Tylko wybory do sejmiku województwa”.

4. W gminie, w której do rejestru wyborców nie wpisano obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, części B spisu nie sporządza się.

5. Wzór części A spisu wyborców stanowi załącznik nr 1 do rozporządzenia.

6. Wzór części B spisu wyborców stanowi załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§ 4.1. Spis wyborców sporządza się w systemie informatycznym umożliwiającym wydruk tego spisu.

2. Wydruku spisu wyborców dokonuje się nie później niż na dwa dni przed dniem wyborów.

¹⁾ Minister Spraw Wewnętrznych kieruje działem administracji rządowej – sprawy wewnętrzne, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 września 2014 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych (Dz. U. poz. 1265).

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 26, poz. 134, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588, Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881, Nr 149, poz. 889, Nr 171, poz. 1016 i Nr 217, poz. 1281, z 2012 r. poz. 849, 951 i 1529 oraz z 2014 r. poz. 179, 180 i 1072.

3. Zmiany dokonane w spisie po jego wydrukowaniu wprowadza się również do systemu informatycznego.

§ 5.1. Spis wyborców w gminie mającej status miasta sporządza się według ulic wymienionych w porządku alfabetycznym, w obrębie ulic – według kolejnych numerów domów, a w obrębie domów – według kolejnych numerów mieszkań.

2. Spis wyborców w gminie innej niż określona w ust. 1 sporządza się według poszczególnych miejscowości wymienionych w porządku alfabetycznym, a w obrębie miejscowości – według kolejnych numerów domów i mieszkań; jeżeli w miejscowości są ulice – także według ulic wymienionych w porządku alfabetycznym oraz kolejnych numerów domów i mieszkań.

3. W wyborach do rad gmin spis wyborców sporządza się z uwzględnieniem podziału gminy na okręgi wyborcze utworzone dla wyboru rady tej gminy.

4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się do części A i B spisu wyborców.

§ 6.1. Spis wyborców dla obwodu utworzonego w zakładzie sporządza się w kolejności alfabetycznej nazwisk wyborców, na podstawie wykazu osób, które będą przebywać w zakładzie w dniu wyborów.

2. W wyborach do Parlamentu Europejskiego i wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów wykaz osób, o którym mowa w ust. 1, sporządza się odrębnie dla obywateli polskich i obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, którzy:

- 1) stale zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego;
- 2) stale zamieszkują na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, dla wyboru organu której przeprowadzane są wybory – w przypadku wyborów do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójtów.

3. Wykaz osób, które będą przebywać w zakładzie w dniu wyborów, sporządza osoba kierująca zakładem, w którym utworzono obwód głosowania, i przekazuje właściwemu miejscowo ze względu na siedzibę jednostki urzędowi gminy najpóźniej w 5. dniu przed dniem wyborów.

4. W odniesieniu do oddziału zewnętrznego zakładu karnego lub aresztu śledczego zadania kierującego zakładem wykonuje dyrektor tego zakładu lub aresztu.

5. Kierujący zakładem, w którym utworzono obwód głosowania, powiadamia osoby objęte wykazem, że zostaną skreślone ze spisu wyborców w miejscu stałego zamieszkania i będą mogły głosować w wyborach wyłącznie w obwodzie głosowania utworzonym w zakładzie, a w innym obwodzie głosowania – po uprzednim uzyskaniu zaświadczenia o prawie do głosowania z urzędu gminy, na której terenie położony jest zakład.

6. W przypadku konieczności dopisania do spisu wyborców, o którym mowa w ust. 1, osób przybyłych do zakładu po sporządzeniu wykazu, ale nie później niż na 2 dni przed dniem wyborów, kierujący tym zakładem niezwłocznie przekazuje właściwemu urzędowi gminy dodatkowy wykaz tych wyborców. Przepisy ust. 2 oraz 4 i 5 stosuje się odpowiednio.

7. W przypadku konieczności skreślenia ze spisu wyborców, o którym mowa w ust. 1, wyborców stale zamieszkających w gminie, na której obszarze znajduje się zakład, którzy po sporządzeniu wykazu wyborców opuścili ten zakład, kierujący tym zakładem niezwłocznie przekazuje właściwemu urzędowi gminy wykaz tych wyborców. Przepisy ust. 2 oraz 4 i 5 stosuje się odpowiednio.

8. Wzór wykazu, o którym mowa w ust. 1, stanowi załącznik nr 3 do rozporządzenia.

9. Wzór wykazu wyborców, którzy opuścili podmiot leczniczy, dom pomocy społecznej, zakład karny, areszt śledczy, oddział zewnętrzny takiego zakładu albo aresztu, dom studencki, zespół domów studenckich, o którym mowa w ust. 7, stanowi załącznik nr 4 do rozporządzenia.

§ 7. Spis wyborców, o którym mowa w § 6 ust. 1, sporządza się i drukuje najpóźniej w 2. dniu przed dniem wyborów.

§ 8. W spisie wyborców odnotowuje się fakt cofnięcia lub wygaśnięcia pełnomocnictwa do głosowania w rubryce „Uwagi” na obydwu egzemplarzach spisu wyborców.

§ 9.1. Jeżeli głosowanie w wyborach przeprowadza się w ciągu dwóch dni:

- 1) sporządza się spis dodatkowy, w którym wpisuje się osoby kończące 18 lat w drugim dniu głosowania; spis opatruje się w prawym górnym rogu oznaczeniem: „Spis dodatkowy”;
- 2) kierujący zakładem w sporządzanym wykazie osób, o którym mowa w § 6 ust. 1, osoby kończące 18 lat w drugim dniu głosowania wpisuje na odrębny arkusz wykazu opatrzony w prawym górnym rogu oznaczeniem: „Do spisu dodatkowego”.

2. Do sporządzania spisu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, i wykazu, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, przepisy § 3–5 i 7 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 3

Aktualizowanie spisu wyborców

§ 10.1. Spis wyborców jest aktualizowany odpowiednio w częściach A i B do dnia przekazania go przewodniczącym właściwych obwodowych komisji wyborczych, przez dopisanie wyborcy do spisu wyborców lub skreślenie go ze spisu wyborców – stosownie do okoliczności. W przypadku dopisania wyborcy do spisu wyborców po jego wydrukowaniu, drukuje się w dwóch egzemplarzach dodatkowy formularz spisu obejmujący dopisanych wyborców.

2. Do aktualizacji spisu wyborców przepisy § 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

§ 11.1. Po sporządzeniu spisu wyborców w części A spisu dopisuje się osoby, które:

- 1) zostały wpisane do rejestru wyborców po sporządzeniu spisu wyborców;
- 2) złożyły wniosek o dopisanie do spisu wyborców na podstawie art. 28 § 1 i 4 Kodeksu wyborczego;
- 3) złożyły wniosek o dopisanie do spisu wyborców na podstawie art. 30 § 1 i 3 Kodeksu wyborczego;
- 4) przybyły do zakładu i zostały objęte dodatkowym wykazem, o którym mowa w § 6 ust. 6 lub § 9 ust. 1 pkt 2;
- 5) opuściły zakład i na podstawie wykazu, o którym mowa w § 6 ust. 7, zostały skreślone ze spisu wyborców sporządzonego dla obwodu głosowania utworzonego w zakładzie;
- 6) zostały pominięte w rejestrze wyborców lub w spisie wyborców, jeżeli reklamacja w sprawie ich wpisania została uwzględniona przez wójta lub właściwy sąd rejonowy;
- 7) zostały pominięte w spisie wyborców w wyniku oczywistej omyłki.

2. Po sporządzeniu spisu wyborców w części B spisu dopisuje się obywateli Unii Europejskiej w przypadkach, o których mowa w ust. 1:

- 1) pkt 1;
- 2) pkt 2 i 4, pod warunkiem wskazania przez wyborcę gminy, w której został on wpisany do rejestru wyborców – w wyborach do Parlamentu Europejskiego;
- 3) pkt 2, pod warunkiem, że wyborca jest ujęty w rejestrze wyborców danej gminy – w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójtów;
- 4) pkt 4, pod warunkiem, że wyborca jest ujęty w rejestrze wyborców gminy na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego lub gminy, w której przeprowadzone będą wybory wójta – w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójtów;
- 5) pkt 5–7.

3. W przypadku dopisania wyborcy do spisu wyborców po jego sporządzeniu, w spisie w rubryce „Uwagi” zamieszcza się adnotację określającą przyczynę dopisania. Stosownie do okoliczności wpisuje się „wpis do rejestru wyborców”, „art. 28 § 1 Kodeksu wyborczego”, „art. 28 § 4 Kodeksu wyborczego”, „art. 30 § 1 Kodeksu wyborczego”, „art. 30 § 3 Kodeksu wyborczego”, „przybycie do zakładu”, „opuszczenie zakładu”, „reklamacja”, „omyłka”.

§ 12.1. O wpisaniu osób, o których mowa w § 11 ust. 1 pkt 2–4, do spisu w części A lub dopisaniu ich do spisu w części A zawiadamia się odpowiednio urząd gminy właściwy ze względu na miejsce stałego zamieszkania tych osób lub miejsce ostatniego ich zameldowania na pobyt stały.

2. O wpisaniu osób, o których mowa w § 11 ust. 2 w związku z § 11 ust. 1 pkt 2–4, do spisu w części B lub dopisaniu ich do spisu w części B zawiadamia się urząd gminy, w którym osoby te zostały wpisane do rejestru wyborców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Wzór zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 i 2, stanowi załącznik nr 5 do rozporządzenia.

§ 13.1. Ze spisu wyborców skreśla się osoby:

- 1) skreślone z rejestru wyborców;
- 2) wobec których wójt wydał decyzję, albo właściwy sąd rejonowy – postanowienie, o skreśleniu ze spisu wyborców w wyniku reklamacji;
- 3) umieszczone w spisie wyborców w wyniku oczywistej omyłki;
- 4) niemające prawa wybierania w rozumieniu art. 10 § 2 Kodeksu wyborczego;
- 5) w odniesieniu do których otrzymano urzędowe zawiadomienie o wpisaniu do rejestru wyborców lub o wpisaniu do spisu wyborców w innym obwodzie głosowania;
- 6) wpisane do spisu wyborców w innym obwodzie głosowania na obszarze gminy;
- 7) którym wydano zaświadczenie o prawie do głosowania, o którym mowa w art. 32 § 1 Kodeksu wyborczego;
- 8) które zgłosiły chęć głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przeprowadzanych przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej – w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego.

2. W przypadku skreślenia wyborcy ze spisu wyborców w rubryce „Uwagi” zamieszcza się adnotację określającą przyczynę skreślenia. Stosownie do okoliczności wpisuje się: „skreślenie z rejestru wyborców”, „reklamacja”, „omyłka”, „zawiadomienie – art. 10 § 2 Kodeksu wyborczego”, „§ 13 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia w sprawie spisu

wyborców”, „zawiadomienie o wpisaniu lub dopisaniu do spisu”, „zaświadczenie”, „UE – § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie spisu wyborców” lub „opuszczenie zakładu”.

3. Skreśleń, o których mowa w ust. 1, dokonuje się na obydwu egzemplarzach spisu wyborców.

4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się odpowiednio do dodatkowego spisu wyborców, o którym mowa w § 9 ust. 1 pkt 1.

§ 14.1. W wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyborach wójtów, w których przeprowadza się głosowanie ponowne, w okresie między dniem pierwszego głosowania a dniem ponownego głosowania, spis wyborców jest aktualizowany w sposób określony w § 10–13.

2. Adnotacje, o których mowa w § 11 ust. 3 i § 13 ust. 2, uzupełnia się o wyrazy „ponowne głosowanie”.

3. Najpóźniej na dwa dni przed głosowaniem ponownym drukuje się, w dwóch egzemplarzach, spis wyborców, który będzie służył do przeprowadzenia tego głosowania.

[...]

WZÓR

CZĘŚĆ A SPISU WYBORCÓW

(pieczęć nagłówkowa
organu sporządzającego spis *)

Obwód głosowania nr w gmina
(nazwa miejscowości) (nazwa gminy)

Wybory zarządzane na dzień
(nazwa wyborów) (data)

Okręg wyborczy nr dla wyboru Rady Gminy/Miasta/Miejskiej/Dzielnicy **

SPIS WYBORCÓW

Część A

Lp.	Nazwisko i imię (imiona)	Imię ojca	Data urodzenia (rok, miesiąc, dzień) nr PESEL	Adres zamieszkania		Potwierdzenie otrzymania kart(-y). Głosowanie w dniu	Uwagi
				miejscowość ulica	nr domu nr mieszkania		

Część B spisu wyborców sporządzono./Części B spisu wyborców nie sporządzono, gdyż w części B rejestru wyborców nie wpisano obywateli Unii Europejskiej.***

.....
(podpis, z podaniem imienia, nazwiska i stanowiska służbowego)*

* Umieszcza się na każdej karcie spisu.

** Odpowiednią nazwę umieszcza się w wyborach do rad gmin i w wyborach do rad dzielnic m.st. Warszawy.

*** Jedno ze zdań umieszcza się na każdej stronie spisu (nie dotyczy wyborów, w których części B spisu wyborców nie sporządza się).

WZÓR

CZEŚĆ B SPISU WYBORCÓW(pieczęć nagłówkowa
organu sporządzającego spis*)Obwód głosowania nr w w gmina
(nazwa miejscowości) (nazwa gminy)Wybory , zarządzane na dzień
(nazwa wyborów) (data)

Okręg wyborczy nr dla wyboru Rady Gminy/Miasta/Miejskiej/Dzielnicy**

SPIS WYBORCÓW

Część B

Lp.	Nazwisko i imię (imiona)	Imię ojca	Data urodzenia (rok, miesiąc, dzień) nr paszportu lub innego dokumentu stwierdzają- cego toż- samość	Obywatel- stwo	Adres zamieszkania		Potwierdzenie otrzymania kart(-y). Głosowanie w dniu	Uwagi
					miejscowość ulica	nr domu nr mieszkania		

.....
(podpis, z podaniem imienia, nazwiska i stanowiska służbowego)*

* Umieszcza się na każdej karcie spisu.

** Odpowiednią nazwę umieszcza się w wyborach do rad gmin i w wyborach do rad dzielnic m.st. Warszawy.

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI¹⁾**

z dnia 28 lipca 2011 r.

**w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach:
do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Rzeczypospolitej
Polskiej, do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, do organów stanowiących
jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast**

(wyciąg z tekstu ujednoliconego)

Na podstawie art. 61 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) szczegółowy tryb postępowania w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania;
- 2) wzory: wniosku o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania, zgody na przyjęcie pełnomocnictwa do głosowania oraz aktu pełnomocnictwa do głosowania;
- 3) wzór i sposób prowadzenia oraz aktualizacji wykazu sporządzonych aktów pełnomocnictwa do głosowania.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

- 1) wójtzie – należy przez to rozumieć także burmistrza i prezydenta miasta;
- 2) akcie o zarządzeniu wyborów – należy przez to rozumieć:
 - a) postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) postanowienie Marszałka Sejmu,
 - c) rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów,
 - d) zarządzenie wojewody.

§ 3. W sprawach wniosków, doręczeń oraz wezwań, w zakresie nieuregulowanym w rozporządzeniu, przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 267, z późn. zm.³⁾) stosuje się odpowiednio.

§ 4. Przepisy rozporządzenia stosuje się odpowiednio w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz w wyborach wójtów, burmistrzów, prezydentów miast w sprawach wniosków o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania złożonych po dniu pierwszego głosowania, o ile przeprowadza się ponowne głosowanie.

Rozdział 2

Postępowanie w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa i jego wzór

§ 5.1. Wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania, zwany dalej „wnioskiem”, o którym mowa w art. 56 § 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, zwanej dalej „ustawą”, wnosi się, począwszy od dnia wejścia w życie aktu o zarządzeniu wyborów, nie później jednak niż do 9. dnia przed dniem wyborów. Za datę wniesienia wniosku przyjmuje się dzień jego wpływu do właściwego urzędu gminy.

2. Wniosek złożony przed dniem wejścia w życie aktu o zarządzeniu wyborów pozostawia się bez rozpoznania.

§ 6.1. Wniosek składa się na formularzu, którego wzór stanowi, w wyborach:

- 1) do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 1 do rozporządzenia;
- 2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 2 do rozporządzenia;
- 3) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 3 do rozporządzenia;
- 4) do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, załącznik nr 4 do rozporządzenia.

¹⁾ Obecnie działem administracji rządowej - administracja publiczna kieruje Minister Administracji i Cyfryzacji, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 września 2014 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Administracji i Cyfryzacji (Dz.U. z 2014 r., poz. 1254).

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 26, poz. 134, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588, Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881, Nr 149, poz. 889, Nr 171, poz. 1016 i Nr 217, poz. 1281, z 2012 r. poz. 849, 951 i 1529, z 2014 r. poz. 179, 180 i 1072 oraz z 2015 r. poz. 1043, 1044 i 1045.

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2014 r. poz. 183 i 1195 oraz z 2015 r. poz. 211, 702 i 1274.

2. Jeżeli wyborca nie może lub nie umie złożyć podpisu, wniosek podpisuje osoba, która wyraziła zgodę na przyjęcie pełnomocnictwa do głosowania.

3. O ile we wniosku nie zostanie zastrzeżone inaczej, w postępowaniu w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania, zwanego dalej „aktem pełnomocnictwa”, wyborcę reprezentuje osoba, która wyraziła zgodę na przyjęcie pełnomocnictwa do głosowania, zwanego dalej „pełnomocnictwem”.

4. Wzór zgody na przyjęcie pełnomocnictwa stanowi, w wyborach:

- 1) do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 5 do rozporządzenia;
- 2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 6 do rozporządzenia;
- 3) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 7 do rozporządzenia;
- 4) do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, załącznik nr 8 do rozporządzenia.

§ 7.1. Wezwanie do usunięcia wad wniosku, o którym mowa w art. 57 § 1 ustawy, obok wskazania wad wniosku, powinno zawierać pouczenie o tym, że ich nieusunięcie w terminie 3 dni od dnia otrzymania wezwania będzie skutkować odmową sporządzenia aktu pełnomocnictwa.

2. Odmowę sporządzenia aktu pełnomocnictwa, o której mowa w art. 57 § 2 ustawy, sporządza się na piśmie.

§ 8.1. W przypadku gdy wniosek spełnia warunki, o których mowa w art. 54, art. 55 oraz art. 56 § 2 i 3 ustawy, wójt lub inny upoważniony pracownik urzędu gminy niezwłocznie uzgadnia z wyborcą lub osobą, która wyraziła zgodę na przyjęcie pełnomocnictwa, termin sporządzenia aktu pełnomocnictwa. W razie braku uzgodnienia terminu termin wyznacza wójt lub inny upoważniony pracownik urzędu gminy.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do wniosku, który został uzupełniony po wezwaniu.

3. Przed uzgodnionym lub wyznaczonym terminem sporządzenia aktu pełnomocnictwa wójt lub inny upoważniony pracownik urzędu gminy sporządza w 3 egzemplarzach projekt aktu pełnomocnictwa, nadając mu kolejny niepowtarzalny numer wykazu.

4. W przypadku gdy w uzgodnionym lub wyznaczonym terminie sporządzenie aktu pełnomocnictwa nie jest możliwe z powodu nieobecności wyborcy, wniosek pozostawia się bez rozpoznania w aktach sprawy.

5. Wyborca obowiązany jest przed sporządzeniem aktu pełnomocnictwa potwierdzić w sposób niebudzący wątpliwości, przed wójtem lub innym upoważnionym pracownikiem urzędu gminy, wolę udzielenia pełnomocnictwa osobie, która wyraziła zgodę na jego przyjęcie.

6. Wniosek niepotwierdzony w sposób, o którym mowa w ust. 5, pozostawia się bez rozpoznania w aktach sprawy.

7. W przypadku pozostawienia wniosku bez rozpoznania w aktach sprawy wpis w wykazie powstały w związku ze sporządzeniem projektu aktu pełnomocnictwa przekreśla się, czyniąc adnotację o przyczynach wykreślenia.

§ 9.1. Przed udzieleniem pełnomocnictwa wyborca lub osoba, która wyraziła zgodę na przyjęcie pełnomocnictwa, obowiązani są do sprawdzenia poprawności danych zawartych w projekcie aktu pełnomocnictwa. Stwierdzone oczywiste omyłki lub błędy pisarskie prostuje wójt lub inny upoważniony pracownik urzędu gminy, czyniąc stosowne adnotacje na wszystkich egzemplarzach aktu pełnomocnictwa.

2. Wyborca, udzielając pełnomocnictwa, składa podpis na przygotowanych projektach aktu pełnomocnictwa w obecności wójta lub innego upoważnionego pracownika urzędu gminy, który potwierdza ten fakt przez złożenie własnego podpisu.

3. Wolę udzielenia pełnomocnictwa przez wyborcę niemogącego lub nieumiejącego złożyć podpisu stwierdza przez złożenie własnego podpisu wójt lub inny upoważniony pracownik urzędu gminy, o ile wola wyborcy została potwierdzona w sposób niebudzący wątpliwości.

4. Akt pełnomocnictwa przeznaczony dla osoby, która wyraziła zgodę na przyjęcie pełnomocnictwa, doręcza się tej osobie w miejscu jego sporządzenia albo, w zależności od wskazania w zgodzie na przyjęcie pełnomocnictwa, pozostawia do odbioru w urzędzie gminy lub doręcza pod wskazany adres. W razie niewskazania miejsca doręczenia pełnomocnictwa lub nieobecności osoby, która wyraziła zgodę na jego przyjęcie, przy sporządzaniu aktu pełnomocnictwa, akt ten pozostawia się do odbioru w urzędzie gminy.

5. Wzór aktu pełnomocnictwa do głosowania stanowi, w wyborach:

- 1) do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 9 do rozporządzenia;
- 2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 10 do rozporządzenia;
- 3) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 11 do rozporządzenia;
- 4) do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, załącznik nr 12 do rozporządzenia.

Rozdział 3

Prowadzenie i aktualizacja wykazu sporządzonych aktów pełnomocnictwa oraz jego wzór

§ 10.1. Wykaz sporządzonych aktów pełnomocnictwa, zwany dalej „wykazem”, prowadzi urząd gminy, o którym mowa w § 5 ust. 1, oddzielnie dla poszczególnych wyborów.

2. Wzór wykazu stanowi, w wyborach:

- 1) do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 13 do rozporządzenia;
- 2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 14 do rozporządzenia;
- 3) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, załącznik nr 15 do rozporządzenia;
- 4) do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, załącznik nr 16 do rozporządzenia.

3. Wykaz jest prowadzony w postaci księgi lub w postaci elektronicznej, o ile zawiera wszystkie dane przewidziane w tym wzorze, w której każdemu pełnomocnictwu nadaje się niepowtarzalny numer wynikający z kolejności wpisów.

4. Niezależnie od wykazu prowadzi się akta obejmujące dokumenty dotyczące postępowania w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa.

§ 11.1. W wykazie odnotowuje się niezwłocznie datę cofnięcia oraz wygaśnięcia pełnomocnictwa.

2.⁴⁾ Podstawę do odnotowania w wykazie cofnięcia pełnomocnictwa stanowi pisemne oświadczenie o cofnięciu pełnomocnictwa, w którym wola wyborcy została potwierdzona podpisem złożonym w obecności wójta lub innego upoważnionego pracownika urzędu gminy albo przed właściwą obwodową komisją wyborczą ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie.

3.⁵⁾ W przypadku wyborcy niemogącego lub nieumiejącego złożyć podpisu podstawę do odnotowania w wykazie cofnięcia pełnomocnictwa stanowi protokół potwierdzający wolę cofnięcia przez wyborcę pełnomocnictwa, o ile została ona potwierdzona w sposób niebudzący wątpliwości, sporządzony przez wójta lub innego upoważnionego pracownika urzędu gminy albo przewodniczącego właściwej obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie.

4. Za datę cofnięcia pełnomocnictwa przyjmuje się dzień złożenia oświadczenia woli przez wyborcę.

5.⁶⁾ O danych zawartych w wykazie informuje się urzędnika wyborczego niezwłocznie po ich odnotowaniu.

§ 12.^{7)1.} Jednocześnie ze spisem wyborców wójt przekazuje przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, dla celów aktualizacji wykazu, listę wyborców, którzy udzielili pełnomocnictwa, wpisanych do spisu wyborców, zawierającą dane umieszczone w wykazie.

2. Wójt niezwłocznie informuje przewodniczącego właściwej obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie o zmianach w wykazie, które nastąpiły po przekazaniu listy, o której mowa w ust. 1, do zakończenia głosowania.

3. W celu aktualizacji wykazu przewodniczący właściwej obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie niezwłocznie przekazuje wójtowi oświadczenia o cofnięciu pełnomocnictwa oraz informację o pełnomocnictwach, które wygasły, po zakończeniu głosowania, wraz z innymi dokumentami z wyborów.

Rozdział 4

Przepisy końcowe

§ 13. Tracą moc:

- 1) z dniem wejścia w życie rozporządzenia:
 - a) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 kwietnia 2010 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 66, poz. 426),
 - b) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 lipca 2010 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. Nr 142, poz. 959);
- 2) z dniem upływu kadencji organów jednostek samorządu terytorialnego, w okresie której weszło w życie niniejsze rozporządzenie – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 września 2010 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (Dz. U. Nr 170, poz. 1146).

§ 14. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 2011 r.

⁴⁾ § 11 ust. 2 zmieniony przez § 1 pkt 1 lit. a rozporządzenia z dnia 19 lipca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1434) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 2 sierpnia 2018 r.

⁵⁾ § 11 ust. 3 zmieniony przez § 1 pkt 1 lit. a rozporządzenia z dnia 19 lipca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1434) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 2 sierpnia 2018 r.

⁶⁾ § 11 ust. 5 dodany przez § 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia z dnia 19 lipca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1434) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 2 sierpnia 2018 r.

⁷⁾ § 12 zmieniony przez § 1 pkt 2 rozporządzenia z dnia 19 lipca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1434) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 2 sierpnia 2018 r.

WZÓR

AKT PEŁNOMOCNICTWA DO GŁOSOWANIA

Pieczeń nagłówkowa urzędu gminy

(miejsowość i data)

AKT PEŁNOMOCNICTWA DO GŁOSOWANIA W WYBORACH DO ORGANÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO* ZARZĄDZONYCH NA:

(podać datę wyborów)

Numer aktu pełnomocnictwa:

Dane wyborcy, który udzielił pełnomocnictwa do głosowania	
Imię (imiona):	Nazwisko:
Imię ojca:	Data urodzenia (dzień-miesiąc-rok):
Numer PESEL (a dla obywatela UE niebędącego obywatelem polskim – nr paszportu lub nazwa i nr innego dokumentu stwierdzającego tożsamość):	Adres zamieszkania:
Dane pełnomocnika	
Imię (imiona):	Nazwisko:
Imię ojca:	Data urodzenia (dzień-miesiąc-rok):
Numer PESEL (a dla obywatela UE niebędącego obywatelem polskim – nr paszportu lub nazwa i nr innego dokumentu stwierdzającego tożsamość):	Adres zamieszkania:
Pouczenie	
<p>W wyborach wójta, burmistrza, prezydenta miasta, akt pełnomocnictwa do głosowania sporządzone:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przed dniem pierwszego głosowania (tzw. I tura) uprawnia również do oddania głosu w głosowaniu ponownym (tzw. II tura), o ile zostanie ono przeprowadzone, – po dniu pierwszego głosowania uprawnia wyłącznie do oddania głosu w głosowaniu ponownym (tzw. II tura), o ile zostanie ono przeprowadzone. <p>W przypadku udzielenia pełnomocnictwa do głosowania przez obywatela UE niebędącego obywatelem polskim, nie obejmuje ono wyborów do rady powiatu i wyborów do sejmiku województwa.</p>	
<p>Podpis wyborcy:</p> <p>.....</p> <p>Wyborca, udzielając pełnomocnictwa do głosowania, potwierdził w mojej obecności wolę udzielenia pełnomocnictwa do głosowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprzez złożenie podpisu, – w inny sposób niebudzący wątpliwości**. <p>Pieczeń urzędowa</p> <p>.....</p> <p>(Podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego)</p>	

* Rady gminy/miasta, rady miejskiej, rady powiatu, sejmiku województwa, rady dzielnicy m st Warszawy oraz wójta, burmistrza i prezydenta miasta

** Niepotrzebne skreślić

- 1) egz dla wyborcy;
- 2) egz dla pełnomocnika;
- 3) egz a/a

WZÓR

**WYKAZ SPORZĄDZONYCH AKTÓW PEŁNOMOCNICTWA DO GŁOSOWANIA W WYBORACH DO ORGANÓW STANOWIĄCYCH JEDNOSTEK
SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO ORAZ WÓJTÓW, BURMISTRZÓW I PREZYDENTÓW MIAST**

Pieczęć nagłówkowa urzędu gminy

1. KOLEJNY NUMER WYKAZU	2. NUMER AKTU PEŁNOMOCNICTWA	3. DANE WYBORCY			4. DANE PEŁNOMOCNIKA			5. NUMER WNIOSKU	6. DATA SPORZĄDZENIA AKTU PEŁNOMOCNICTWA	7. DATA COFNIECIA LUB WYGASNIĘCIA PEŁNOMOCNICTWA	8. UWAGI
		3a. Imię (imiona) i nazwisko	3b. Imię ojca	3c. Numer PESEL (a dla obywatela UE niebędącego obywatelem polskim – nr paszportu lub nazwa i nr innego dokumentu stwierdzającego tożsamość)	4a. Imię (imiona) i nazwisko	4b. Imię ojca	4c. Numer PESEL (a dla obywatela UE niebędącego obywatelem polskim – nr paszportu lub nazwa i nr innego dokumentu stwierdzającego tożsamość)				

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH¹⁾**

28 sierpnia 2014 r.

**w sprawie szczegółowych wymagań w zakresie ochrony lokali obwodowych komisji wyborczych
w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami**

Na podstawie art. 47 § 5 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa szczegółowe wymagania w zakresie ochrony lokali obwodowych komisji wyborczych, zwanych dalej „lokalami wyborczymi”, w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami, w tym również zasady udzielania przez Policję pomocy wójtom (burmistrzom, prezydentom miast) w celu prawidłowej ochrony tych lokali.

§ 2.1. Ochrona lokalu wyborczego w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami polega na sprawowaniu stałego, zewnętrznego dozoru lokalu wyborczego oraz sprawdzaniu stanu zabezpieczeń przez przedstawicieli wyznaczonych w tym celu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) nie później niż 14 dni przed terminem wyborów:

- 1) wyznacza swoich przedstawicieli w liczbie odpowiadającej potrzebom ochrony lokalu wyborczego, uzależnionej w szczególności od rozmiarów budynku, rodzaju i stanu technicznego istniejących zabezpieczeń, na podstawie pisemnych upoważnień, w których podaje ich imiona, nazwiska oraz adresy zamieszkania;
- 2) przekazuje przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej oraz osobie kierującej jednostką organizacyjną, w której usytuowany jest lokal wyborczy, dane osobowe swoich przedstawicieli, w szczególności ich imiona, nazwiska oraz adresy zamieszkania;
- 3) zapewnia swoim przedstawicielom środki łączności umożliwiające utrzymywanie kontaktu z właściwą miejscowo jednostką Policji;
- 4) uzgadnia z osobą kierującą jednostką organizacyjną, w której usytuowany jest lokal wyborczy, możliwość korzystania ze środków łączności znajdujących się w tej jednostce;
- 5) przekazuje właściwemu terytorialnie komendantowi powiatowemu (miejskiemu, rejonowemu) Policji listę przedstawicieli wyznaczonych do ochrony poszczególnych lokali wyborczych, zawierającą ich imiona, nazwiska oraz adresy zamieszkania, a także wykaz wykorzystywanych przez nich numerów telefonów lub innych środków łączności;
- 6) zapewnia, w miarę możliwości, umiejscowienie siedziby lokalu wyborczego w obiektach wyposażonych w środki zabezpieczenia technicznego, takie jak: ogrodzenia, kraty w oknach, wzmocnione drzwi i co najmniej jeden zamek o skomplikowanym mechanizmie.

§ 3.1. W ramach udzielania przez Policję pomocy wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) w celu prawidłowej ochrony lokali wyborczych i w celu odpowiedniego przygotowania jego przedstawicieli do sprawowania ochrony lokalu wyborczego w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami właściwi terytorialnie komendanci powiatowi (miejscy, rejonowi) Policji nie później niż na 7 dni przed terminem wyborów:

- 1) przeprowadzają instruktaż dla przedstawicieli wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w zakresie dotyczącym ochrony lokali wyborczych podczas przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami;
- 2) zapoznają wójta (burmistrza, prezydenta miasta) z występującymi zagrożeniami, mogącymi mieć wpływ na zabezpieczenie lokali w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami;
- 3) uzgadniają z wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) procedurę zwracania się do Policji o pomoc przez przedstawicieli odpowiedzialnych za ochronę zamkniętego lokalu wyborczego w czasie przerwy w głosowaniu spowodowanej nadzwyczajnymi wydarzeniami.

2. Ponadto w celu prawidłowej ochrony lokali wyborczych właściwy terytorialnie komendant powiatowy (miejski, rejonowy) Policji zapoznaje niezwłocznie wójta (burmistrza, prezydenta miasta) ze sposobem postępowania w związku z zaistniałymi nadzwyczajnymi wydarzeniami – po uzyskaniu od niego informacji o zamknięciu lokalu wyborczego spowodowanego tymi wydarzeniami.

§ 4. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

Minister Spraw Wewnętrznych: *wz. P. Stachańczyk*

¹⁾ Minister Spraw Wewnętrznych kieruje działem administracji rządowej – sprawy wewnętrzne, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych (Dz. U. Nr 248, poz. 1491).

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 26, poz. 134, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588, Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881, Nr 149, poz. 889, Nr 171, poz. 1016 i Nr 217, poz. 1281, z 2012 r. poz. 849, 951 i 1529 oraz z 2014 r. poz. 179, 180 i 1072.

